

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tanja Jolanki

TUNNETAITOJEN TUKEMINEN LAS- TENSUOJELUYKSIKÖSSÄ

Sosiaali- ja terveysala
2018

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Tanja Jolanki
Opinnäytetyön nimi	Tunnetaitojen tukeminen lastensuojeluyksikössä
Vuosi	2018
Kieli	suomi
Sivumäärä	48 + 2 liitettä
Ohjaaja	Ahti Nyman

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, kuinka tunnetaitoja tuetaan eräässä Pohjanmaan alueen lastensuojeluyksikössä. Lisäksi haluttiin selvittää, mitä haasteita henkilökunta näkee tunnetaitojen tukemiselle yksikön arjessa ja millaiset valmiudet henkilökunnalla on tunnetaitojen tukemiseen. Työn tavoitteena oli herättää henkilökunnan ajatuksia siitä, miten he tukevat tunnetaitoja työssään tällä hetkellä. Tulosten avulla henkilökunta kykenee arvioimaan omaa toimintaansa ja kehittämään omaa työskentelyään.

Tutkimuksen teoriaosuudessa käsiteltiin lastensuojelua, tunne-elämän kehittymistä lapsuudesta nuoruuteen sekä tunnetaitoja ja niiden tukemista. Tutkimuksen aineisto kerättiin syksyllä 2018 sähköisellä kyselylomakkeella, joka lähetettiin lastensuojeluyksikön henkilökunnalle. Kyselylomake sisälsi avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä ja asteikkoihin perustuvia kysymyksiä. Kyselyyn vastasi yhdeksän henkilökunnan jäsentä. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisälönanalyysillä.

Tutkimuksen tulosten mukaan henkilökunnan jäsenet ovat tietoisia tunnetaidoista. Tunnetaitoja tuetaan ohjaamalla lapsia ja nuoria tunteiden käsittelyyn, sanoittamalla tunteita ja antamalla vapaus tunteiden ilmaisuun. Lisäksi aikuiselta edellytetään läsnäoloa ja herkkyyttä tunneasioiden käsittelyyn. Haasteiksi nousivat arjen toimintaan liittyvät haasteet, kuten vuorotyö ja arjen kiireisyys. Haasteena nähdään myös lasten ja nuorten pyrkimys piilottaa omia tunteita sekä lasten menneisyys. Henkilökunnan valmius tukea tunnetaitoja osoittautui vastausten perusteella hyväksi.

ABSTRACT

Author	Tanja Jolanki
Title	Supporting Emotional Skills in a Child Welfare Unit
Year	2018
Language	Finnish
Pages	48 + 2 Appendices
Name of Supervisor	Ahti Nyman

The purpose of this bachelor's thesis was to find out how emotional skills are supported in one of the child welfare units in Ostrobothnia area. A further aim was to find out what challenges the staff sees in supporting emotional skills in the unit's everyday life and what kind of skills and abilities the staff have to support emotional skills. The aim of the bachelor's thesis was to arouse the staff's thoughts about how they currently support emotional skills at their work. With the results the staff can estimate their own action and develop their own work.

The theoretical part dealt with child welfare, the development of emotional life from childhood to adolescence as well as emotional skills and how to support them. The survey material was collected in autumn 2018 by an electronic questionnaire, which was sent to the staff in a child welfare unit. The questionnaire included open-ended questions, multiple-choice questions and scale-based questions. The questionnaire was answered by nine members of the staff. The material was analyzed with content analysis.

According to the results of the research, the members of the staff are aware of emotional skills. Emotional skills are supported by guiding children and adolescents to deal with emotions, to put their emotions into words and to freely express their emotions. In addition, adults are required to be present and sensitive when dealing with situations and issues related to emotions. Challenges had to do with everyday activities such as shift work and rush of everyday life. It is also a challenge that children and adolescents try to hide their feelings and also the children's past life before coming to the unit can constitute a challenge. The staff's ability to support emotional skills turned out to be good based on the responses.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	8
2	LASTENSUOJELU	9
	2.1 Lastensuojelun tehtävä.....	9
	2.2 Lastensuojelun sijaishuolto ja kodin ulkopuolinen sijoitus	10
	2.3 Lastensuojelulaitoksen arki.....	12
	2.4 Lastensuojelun henkilökunta	13
3	TUNTEET	15
	3.1 Tunne-elämän kehittyminen lapsuudessa ja nuoruudessa	16
	3.2 Kiintymyssuhde tunne-elämän perustana	18
	3.3 Tunnetaidot	19
	3.4 Tunteiden säätely	21
	3.5 Tunnetaitojen tukeminen	22
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	24
	4.1 Tutkimusote	25
	4.2 Aineiston kerääminen	25
	4.3 Aineiston analyysi.....	26
	4.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	27
5	TULOKSET	29
	5.1 Koulutus.....	29
	5.2 Työkokemus lastensuojelussa.....	30
	5.3 Työntekijöiden näkemyksiä tunnetaidoista.....	30
	5.4 Työntekijöiden tietämys tunnetaidoista	32
	5.5 Millaisia tunteita lapset ja nuoret ilmaisevat	33
	5.6 Lasten ja nuorten haasteet tunnetaidoissa	35
	5.7 Tunnetaitojen tukeminen	36
	5.8 Tukemisen haasteet.....	37
	5.9 Tunnekasvattajan tärkeimmät ominaisuudet.....	40

5.10 Tunnetaitojen tukemisen tärkeys lastensuojelussa.....	41
5.11 Lisätiedon ja -koulutuksen tarve.....	41
5.12 Välineiden tarve.....	41
6 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	42
7 POHDINTA.....	44
LÄHTEET.....	46

LIITTEET

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret sekä niistä huostassa ja kiireellisesti sijoitettuna olleet lapset vuosina 1991–2017 (THL 2018 c, 1).....	12
Kuvio 2. Vastaajien koulutus.....	29
Kuvio 3. Vastaajien työkokemus lastensuojelussa vuosina.....	30
Kuvio 4. Vastaajien näkemyksiä tunnetaidoista.....	31
Kuvio 5. Vastaajat arvioivat tietojaan tunnetaidoista.....	33
Kuvio 6. Lasten ja nuorten ilmaisemat tunteet.....	34
Kuvio 7. Missä tunnetaidoissa lapsilla ja nuorilla on eniten haasteita?	35
Kuvio 8. Tunnetaitojen tukeminen	36
Kuvio 9. Tunnetaitojen tukemisen haasteet.....	38
Kuvio 10. Vastaajien ilmaisemat ominaisuudet.....	40

LIITELUETTELO**LIITE 1.** Kyselylomake**LIITE 2.** Saatekirje

1 JOHDANTO

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten tunnetaitoja tuetaan lastensuojeluyksikön arjessa, mitä haasteita henkilökunta näkee niiden tukemiselle ja millaiset valmiudet yksikön työntekijöillä on tukea tunnetaitojen kehitystä. Opinäytetyö tehtiin yhteistyössä erään Pohjanmaalaisen lastensuojeluyksikön kanssa.

Tunnetaidot ovat olleet viime vuosina paljon esillä ja aiheesta on julkaistu useita kirjoja. Tunnetaitojen oppimiseen on kiinnitetty huomiota myös vuonna 2015 uudistuneessa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla on usein taustalla traumaattisia tapahtumia. Heillä voi olla tunne-elämän vaikeuksia ja puutteita tunnetaidoissa, minkä vuoksi sijoitettujen lasten kanssa työskentelevien on tärkeää olla tietoisia tunnetaidoista, niiden merkityksestä ja siitä, miten he voivat tukea työssään lasten tunnetaitojen oppimista.

Tutkimus oli luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen, mutta sisälsi myös piirteitä määrällisestä tutkimuksesta. Tutkimuksen aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella, joka oli osoitettu lastensuojeluyksikön henkilökunnalle. Tutkimuksen tavoitteena on, että tulosten avulla henkilökunta kykenee arvioimaan ja kehittämään omaa toimintaansa.

2 LASTENSUOJELU

Lastensuojelun kolme perustehtävää ovat lasten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen, vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä sekä varsinainen lasten suojeleminen. Lastensuojelu on lastensuojeluviranomaisten toimintaa, kun taas lasten suojeleminen tarkoitetaan laajempaa kokonaisuutta, jossa osallisia ovat lastensuojeluviranomaisten lisäksi muut viranomaiset ja kansalaiset. Lapsen hyvinvoinnista vastaavat ensisijaisesti lapsen vanhemmat ja huoltajat. He huolehtivat lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta ja heillä on oikeus määrätä näiden järjestämisestä. Yhteiskunnan tulee tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään sekä järjestää tarvittaessa apua lapselle tai perheelle. (THL 2016.)

2.1 Lastensuojelun tehtävä

Nykyinen lastensuojelulaki astui voimaan vuonna 2008 ja se ohjaa lastensuojelun toimintaa. Lastensuojelulain tarkoituksena ”on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojelemaan” (L13.4.2007/417, 1 §). Lapsen oikeuksista ei ole säädetty ainoastaan lastensuojelulaissa, vaan myös Suomen perustuslaissa. Lisäksi Suomi on sitoutunut noudattamaan Euroopan ihmisoikeussopimusta ja YK:n lasten oikeuksien yleissopimusta. Kaikissa velvoitetaan asettamaan lapsen etu ensisijaiseksi kaikessa viranomaistoiminnassa. (THL 2016.)

Yhteiskunnallisilla toimilla ja päätöksillä voidaan vaikuttaa lasten hyvinvointiin ja ennaltaehkäistä ongelmien syntymistä. Lähiympäristöillä ja -yhteisöillä, kuten koululla ja varhaiskasvatuspalveluilla, on suuri vaikutus lapsen kehitykseen. Myös alkoholipolitiikan linjaukset tai vanhempien työssäkäyntiin liittyvät ratkaisut vaikuttavat lapsen elämään. (THL 2016.) Jahnukainen, Pösö, Kivirauma ja Heinonen (2012, 36) puhuvat laajan lastensuojelun käsitteestä. Laajaan lastensuojeluun katsotaan kuuluvaksi moninaiset yhteiskunnalliset ja kulttuuriset teot, joiden tavoitteena on huomioida lapsen etu ja lapsen edun toteutuminen. Tämän näkemyksen mukaan lastensuojelullinen näkökulma tulee huomioida esimerkiksi kaupunkisuunnittelussa tai perheitä koskevassa lainsäädännössä.

Suppealla lastensuojelulla tarkoitetaan yksilö- ja perhekohtaista lastensuojelua. Se on lastensuojelulain mukaista toimintaa, jota toteutetaan lapsen ollessa lastensuojelun tarpeessa. Vastuu lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta on kunnallisen lastensuojelun viranomaistoimijoilla. (Jahnukainen ym. 2012, 36.) Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutettaessa lapsi ja perhe ovat lastensuojelun asiakkaita. Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluvat asiakassuunnitelman laatiminen, avohuollon tukitoimet, kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto ja jälkihuolto. Lastensuojelun asiakkaille tehdään aina asiakassuunnitelma, johon kirjataan lapseen ja perheeseen kohdistuvat toimenpiteet ja tukitoimet. (THL 2016.)

Kunnan on järjestettävä myös ehkäisevää lastensuojelua, jonka tarkoituksena on lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen sekä vanhemmuuden tukeminen. Lapsi ja perhe eivät ole lastensuojelun asiakkaita, vaan toimenpiteet kohdistuvat peruspalveluihin kuten kouluun, varhaiskasvatukseen ja neuvolaan. (THL 2016.) Jahnukaisen ym. (2012, 36) mukaan vastuu ehkäisevästä lastensuojelusta on lasten- ja perheiden kanssa työskenteleville toimijoilla.

2.2 Lastensuojelun sijaishuolto ja kodin ulkopuolinen sijoitus

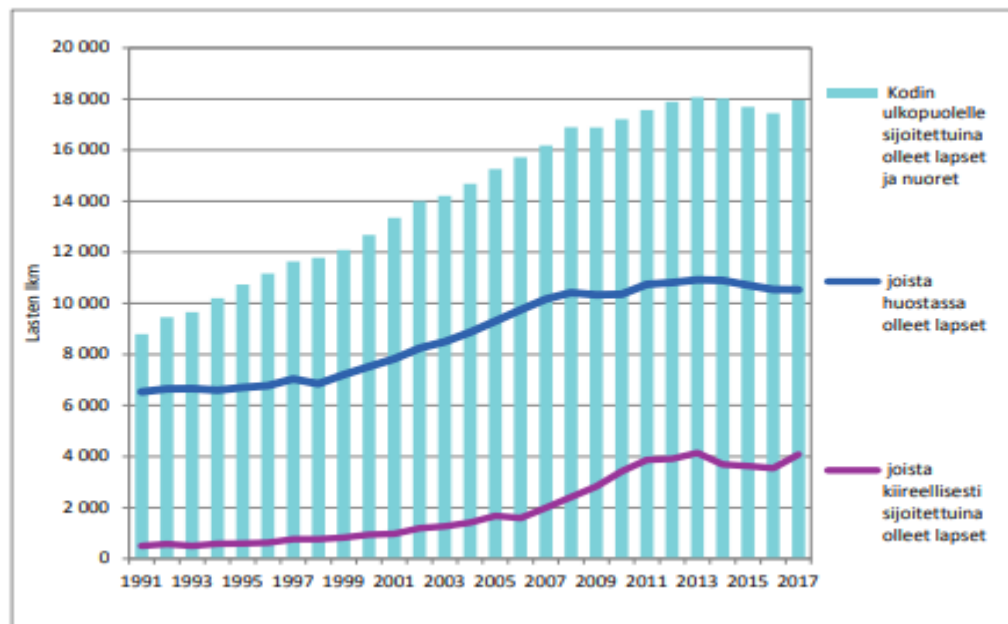
Lastensuojelulaki (L13.4.2007/417, 49 §) määrittelee sijaishuollon seuraavasti: ”lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella.” Sijaishuollon määritelmä ei pidä sisällään kaikkia tilanteita, joissa lapsi on sijoitettu kodin ulkopuolelle. Lapsen sijoitus kodin ulkopuolelle voi tapahtua lisäksi avohuollon tukitoimena, jälkihuoltona tai yksityisesti. (Saastamoinen 2012, 4–5.)

Sijaishuollon muotoja ovat perhehoito, ammatillinen perhekoti ja lastensuojelulaitos. Lapsi voidaan sijoittaa myös muuhun sopivaan paikkaan, kuten sukulaisten luo. (THL 2018 a.) Laakson (2012, 130) mukaan erot eri sijaishuoltomuotojen kesken eivät ole tänä päivänä niin selkeitä, sillä ne voivat muistuttaa käytännöllään toinen toisiaan. Esimerkiksi ammatilliset perhekodit voivat muistuttaa toiminnaltaan enemmän sijaisperhe- tai laitostoimintaa.

Perhehoidossa lapsi sijoitetaan sijaisperheeseen eikä sijaisperheen vanhemmilla tarvitse olla ammatillista tutkintoa. Ammatilliset perhekodit ovat perhehoidon ja laitostoiminnan välimuotoja. Perhekotivanhemmilla tulee olla aluehallintoviraston lupa perhekotitoiminnan järjestämiseen ja ainakin toisella vanhemmalla täytyy olla vähintään opistotasoinen ammatillinen tutkinto. Lastensuojelulaitokset on jaettu valtion ylläpitämiin koulukoteihin ja kunnan vastuulla oleviin lastenkoteihin. Lisäksi myös lastensuojelujärjestöt tarjoavat lastensuojelun laistopalveluita. Lastensuojelulaitokset voivat tarjota erityisosaamista ja toiset laitokset ovat erikoistuneet esimerkiksi pienten lasten tai nuorten hoitoon, arviointityöhön ja lyhytaikaisiin sijoituksiin tai pitkäaikaisiksi arvioituihin sijoituksiin. (Laakso 2012, 130–131.)

Laitoshoito voi olla paras vaihtoehto lapsen sijaishuollon järjestämiseksi, kun lapsen sijoitus on lyhytaikainen ja vanhempien kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Perhehoito on pidempiaikaisemmissa sijoituksissa tavallisesti tavoitelluin ratkaisu. Tämä ei kuitenkaan ole aina mahdollista esimerkiksi lapsen erityistarpeiden vuoksi, jolloin lapsen kannalta paras ratkaisu voi olla sijoitus lastensuojelulaitokseen. (THL 2018 b.) Sinkkosen (2015, 148) mukaan sijoitettavat lapset ovat nykyään vanhempia kuin ennen ja he ovat sijoitettaessa yleensä nuoruusiässä. Nuoruusiässä sijoitetuille on yleistä, että he ovat olleet epävakaisissa oloissa pitkään ja heidän ongelmansa ovat haastavia ja monimuotoisia.

Vuonna 2017 kodin ulkopuolella oli sijoitettu yhteensä 17 956 lasta ja nuorta. Näistä kiireellisesti sijoitettuna oli 4081 lasta ja nuorta, mikä on 15 % enemmän kuin vuonna 2016. Huostassa olleiden lasten määrä pysyi vakaana sen ollessa 10 526 vuonna 2017. (THL 2018 c, 1.) Kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrä on noussut tasaisesti 1990-luvulta lähtien ja määrä on vakiintunut noin 18 000 lapseen ja nuoreen (kuvio 1).

Kuvio 1. Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret sekä niistä huostassa ja kiireellisesti sijoitettuna olleet lapset vuosina 1991–2017 (THL 2018 c, 1).

THL:n (2018 c, 7) raportin mukaan vuonna 2017 42 prosenttia kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista oli perhehoidossa, 11 prosenttia ammatillisessa perhekotihoitossa, 38 prosenttia laitoshoidossa ja 9 prosenttia muussa hoidossa.

2.3 Lastensuojelulaitoksen arki

Sijaishuollossa henkilökunnan tehtävänä on huolehtia lapsen perushoidosta eli vaatetuksesta, ravitsemuksesta, hygieniasta ja riittävästä levosta. Sijaishuollossa huolehditaan myös arjen säännöllisyydestä ja tuetaan lasta vastuullisuuteen oman arjen sujumisesta. Lapsia tuetaan läheisten ja myönteisten ihmissuhteiden luomisessa ja ylläpidossa. Lapsi tarvitsee aikuisen läsnäoloa ja aitoa kohtaamista. (THL 2018 d.) Saastamoisen (2010, 93) mukaan kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja nuorten ongelmat ovat nykyisin moninaisia. He tarvitsevat apua muun muassa päihdeongelmiin, psykiatriisiin ongelmiin ja vakaviin käytöshäiriöihin. Laitoksissa asuvien lasten vaihtuvuus ja vaikeat ongelmat aiheuttavat levottomuutta.

Lastenkotien lastensuojelullisen luonteen vuoksi lapsista huolehtiminen ja huolenpidon merkitys korostuvat. Lastenkodeissa tavoitellaan kodinomaisuutta ja pyritään mahdollisimman tavalliseen arkeen. (Laakso 2009, 136.) Arjesta pyritään

rakentamaan turvallinen ja kuntouttava luomalla arkeen säännöllisyyttä ja rutiineja. Säännöt ja rutiinit tuovat lapsille turvaa ja lisäävät tunnetta elämänhallinnasta. Lastenkodin arki koostuu esimerkiksi säännöllisestä päivärytmistä, harrastuksista, lasten palavereista ja yhteistyöstä lapsen perheen kanssa. Säännöllinen päivärytmi tuo lapsen arkeen ennustettavuutta ja lisää turvallisuuden tunnetta. Päivittäisiin rutiineihin kuuluvat esimerkiksi koulunkäynti, ruokailut, harrastukset ja nukku-
maanmenoajat. Lasten asioista pidetään erilaisia palaverieja yksiköiden sisällä. Yleisiä ovat sisäiset osastopalaverit, joissa keskustellaan lasta koskevista asioista. Jokaiselle lapselle tehdään hoito- ja kasvatussuunnitelma, jota arvioidaan säännöllisesti. Yhteistyötä tehdään myös muiden tahojen, kuten koulun kanssa. Yhteistyötä tehdään lapsen syntymävanhempien kanssa, mikä on tärkeää sijoituksen ja huollon jatkuvuuden kannalta. (THL 2018 e.)

Laakso (2009) on tutkimuksessaan ”Arjen rutiinit- etnografia lastenkotityössä” tutkinut, mitä lastenkodeissa tehtävä työ on ja kuvannut lastenkotityön neljä ulottuvuutta. Nämä ulottuvuudet ovat arkinen huolenpito, lasten kanssa tehtävä työ, vanhempien kanssa tehtävä työ ja hankalat aiheet. Arkinen huolenpito on lastenkotityölle ominaista ja siihen liittyvät arkiset kohtaamiset lasten kanssa. Lastenkotityö pitää sisällään hyvin arkisia asioita, kuten kaupassakäynnit, yhteiset ruokailuhetket, läksyjen tekemistä sekä lasten erimielisyyksien sovittamista. (Laakso 2009, 114.)

2.4 Lastensuojelun henkilökunta

Lastensuojelulaitoksissa pätevien työntekijöiden määrä on suhteutettava hoidettavien lasten määrään sekä huomioitava lasten yksilöllisen huolenpidon ja erityishoidon tarve. Säätelemällä laitoksissa ja sen asumisyksiköissä asuvien lasten määrää, ympäristö saadaan pidettyä kodinomaisena ja turvallisena kasvuympäristönä. Lisäksi tällä on pyritty varmistamaan, että lapsi saa riittävästi aikaa hoito- ja kasvatushenkilöstön kanssa. Hoito- ja kasvatushenkilöstöön lasketaan kuuluvaksi varsinaisissa hoitotehtävissä oleva henkilöstö. Siihen eivät sisälly laitoksen keittiö- ja siivoushenkilöstö tai lääkärit ja psykologit. (Saastamoinen 2012, 93–95.)

Lastensuojelulaitoksessa tulee olla riittävä määrä sosiaalihuollon ammattihenkilöstöä ja muuta henkilökuntaa lasten määrään sekä heidän tarvitsemaansa hoitoon ja kasvatukseen nähden. Lastensuojelun asuinyksikössä saadaan hoitaa enintään seitsemään lasta tai nuorta ja tällöin vähimmäismäärä on seitsemän hoito- ja kasvatustehtävissä toimivaa työntekijää. Jos samassa rakennuksessa on useampi asuinyksikkö, voi yhteen rakennukseen olla sijoitettuja lapsi tai nuoria yhteensä 24. Tällöin henkilökunnan vähimmäismäärä on kuusi henkilöä. (THL 2018 b.) Sosiaalihuollon ammattihenkilöitä ovat laillistetut ammattihenkilöt ja nimikesuojatut ammattihenkilöt (L26.6.2015/817). Laillistettuja sosiaalihuollon ammattihenkilöitä ovat esimerkiksi sosionomit ja sosiaalityöntekijät. Nimikesuojattuja ammattihenkilöitä ovat esimerkiksi lähihoitajat. (Valvira 2017.)

Saastamoisen (2012, 97) mukaan on tärkeää, että sijaishuollossa työskentelevillä on riittävä koulutus tehtävään ja henkilöstön tulee olla tarpeeksi kokenutta ja ammattitaitoista. Nykyisin sijaishuoltoon sijoitetuilla lapsilla on usein taustalla monia kodin ulkopuolisia sijoituksia ja traumaattisia kokemuksia, jonka vuoksi henkilöstön vahva ammattitaito on todella tärkeää. Työntekijöiltä edellytetään kykyä toimia haastavissa tilanteissa sekä kykyä pitkäjänteiseen työskentelyyn. (Saastamoinen 2012, 97.) Monissa laitoksissa lapselle on nimetty omahoitaja, joilla on vastuu lapsen asioista. Omahoitaja auttaa lasta kotiutumaan laitokseen, auttaa lasta jäsentämään lapsen elämässä tapahtuneita muutoksia sekä pitää yhteyttä viranomaisiin ja vanhempiin. (THL 2018 e.)

3 TUNTEET

Tunne on spontaani reaktio kokemaamme tai ajattelemaamme asiaan, henkilöön tai paikkaan (Nurmi 2013, 16). Tunteiden yksi tärkeimmistä tehtävistä on auttaa ihmistä säilymään hengissä. Tunteet varoittavat hyvinvointia vaarantavista tilanteista ja ne myös saavat meidät hakeutumaan hyvinvointia tukevien asioiden pariin. Tunteilla on myös monia muita tehtäviä. Ne vaikuttavat lukuisiin havaitsemis- ja ajattelutoimintoihin sekä niiden avulla kykenemme luomaan ihmissuhteita ja huolehtimaan niistä. Tunteet vaikuttavat myös moraaliseen päätöksentekoon ja ohjaavat meitä toimimaan moraalisesti oikein. (Kokkonen 2010, 11–13.) Tunteet antavat merkityksiä tapahtumille ja vuorovaikutuskokemuksille sekä tuovat elämäämme merkityksellisyyttä ja elämyksellisyyttä. (Kanninen & Sigfrids 2012, 76). Jääskisen ja Pelliccionin (2017, 12) mukaan tunteiden lähtökohtainen tarkoitus on aina hyvä. Tunteiden kautta keho viestii fyysisistä tarpeistaan, kuten nälästä ja janosta. Tunteet viestivät myös inhimillisistä ja syvemmistä tarpeista, kuten turvan, läheisyyden ja kuulluksi tulemisen tarpeista.

Tunteita muodostuu kaiken aikaa, mutta ihminen ei kykene tiedostamaan kaikkia hänessä viriäviä tunteita. Sekä tiedostetut että tiedostamattomat tunteet vaikuttavat ihmiseen monella tavalla. Tunteet koetaan pääosin kehollisina kokemuksina ja fysiologisina muutoksina. Kehonkieli, kasvojen ilmeet, äänenpaino ja käyttäytyminen viestivät ihmisen sen hetkisestä tunnetilasta. Tunteiden voimakkuuteen ja syttymisherkkyyteen vaikuttavat yksilön temperamentti, perimä, hermoston rakenne sekä fyysinen ja psyykinen vointi. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 11–13.)

Tunteet voidaan jakaa primaarisiin, sekundaarisiin ja instrumentaalisiin tunteisiin. Primaaritunteet ovat ydintunteita, jotka ovat reaktioita erilaisiin tilanteisiin, kuten suru tai kiukku. Primaaritunteiden tunnistaminen on keskeistä tunteiden hallinnassa. Jos tunnesysteemi ei ole tasapainossa, primaaritunteet voivat aktivoitua liian herkästi ja jäädä päälle. Sekundaaritunteet toimivat usein puolustusreaktiona primaaritunteisiin ja ajatuksiin. Ne voivat peittää todellisen tunteen alleen ja muuttua toisiksi. Kiukku voi olla todellisuudessa surua tai ylimielisyys voi olla pelkoa.

Instrumentaalisten tunteiden avulla pyritään vaikuttamaan toiseen ihmiseen. (Kanninen & Sigfrids 2012, 77.)

Jääskisen ja Pelliccionin (2017, 60) mukaan kaikki tunteet ovat yhtä tärkeitä ja ne ovat laadultaan neutraaleja. Toiset tunteet tuntuvat miellyttäviltä, kuten ilo ja kiitollisuus. Toiset tunteet tuntuvat vaikeilta ja epämiellyttäviltä, kuten ahdistus ja suru. Usein perustunteiksi luokitellaan suru, viha, pelko, ilo, hämmennys ja arkielessä harvemmin käytetty inho. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 60.) Perustunteet ovat yhteisiä kaikille kulttuureille ja niiden ilmaiseminen ilmeillä ja eleillä on samanlaista ympäri maailman (Mielenterveystalo 2018).

3.1 Tunne-elämän kehittyminen lapsuudessa ja nuoruudessa

Ihmisen tunne-elämä alkaa kehittyä syntymästä. Pienen vauvan tunneilmaisu on välitöntä ja vauva ilmaisee omia tarpeitaan itkulla. Vauva käyttää tunteen säätelyyn alkeellisia keinoja, kuten imemistä ja pään kääntämistä pois päin uhkaavasta kohteesta. Leikki-ikäisen lapsen tunneilmaisu on moniulotteisempaa, ja lapsi kykenee ilmaisemaan tunteitaan kehon ja sanojen avulla. Lapsi työstää tunnekokemuksiaan hänelle luontaisilla tavoilla, kuten leikkimällä ja mielikuvituksen kautta. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 75.) Pienen lapsen tunnesanasto on suppea ja lapsi tarvitsee aikuisen ohjausta tunteiden säätelyyn. Lapsi ei välttämättä tiedä tuntemalleen tunteelleen sanaa, mutta hän osaa ehkä kuvata sen kehon tuntemuksina. (Kanninen & Sigfrids 2012, 77.)

Lapsen tunnesäätelytaidot alkavat kehittyä 5–7-vuoden iässä. Kouluikäinen kykenee jo säätelämään tunneilmaisuun sekä arvioimaan omia tunteitaan ja tunneilmaisun vaikutuksia toisiin ihmisiin. Murrosikäisellä hormonit vaikuttavat tunteiden säätelyyn ja koettujen tunteiden voimakkuuteen. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 75–76.) Nuoruudessa ihminen tasapainoilee erilaisten tunteiden ja ajatusten kanssa ja opettelee jäsentelemään niitä. Murrosiässä kehossa tapahtuvat muutokset voivat herättää nuoressa ylpeyttä ja toisaalta hämmäntää ja ahdistaa nuorta. Nuori tulee tietoisemmaksi itsestään ja itsensä vertaileminen ikätovereihin sekä kavereiden hyväksynnän pohtiminen on tavallista. Nämä voivat aiheuttaa epä-

miellyttäviä tunteita, kuten ahdistusta, häpeää ja jännitystä. (Mielenterveysseura 2018.)

Varhaiset vuorovaikutustilanteet vaikuttavat siihen, millaiseksi lapsi kasvaa tunneilmaisussaan. Aikuisen rooli lapsen tunneilmaisun kasvussa on merkittävä, sillä lapsi tai nuori oppii aikuiselta, millaiset tunteet ovat sallittuja ja miten niitä voi ilmaista. (Nurmi 2013, 17–18.) Se miten aikuinen itse ilmaisee ja käsittelee omia tunteitaan, vaikuttaa siihen, miten lapsi oppii toimimaan omien tunteidensa kanssa. Puhumalla tunteistaan aikuinen luo sallivan ilmapiirin, joka usein rohkaisee lasta tunteiden ilmaisuun. Tunne-elämän kehitykseen vaikuttaa myös se, kuinka lähiaikuinen kohtaa lapsen ja tämän tunteet. Kun aikuinen hyväksyy lapsen tunteet ja sanoittaa niitä, lapsen tunnekehoyhteys vahvistuu. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 80.)

Suomalaiseen kotikasvatukseen on kuulunut, ettei ikäviä tunteita pidä ilmaista. Ikävien tunteiden ja tunteenpurkausten kohdalla on voitu olla kuin mitään ei olisi tapahtunut. Tämä kertoo lapselle, että hänessä on vikaa, kun tuntee näin ja lapsi oppii sulkeutumaan ja piilottamaan tunteensa. (Kullberg-Piilola 2005, 24.) Cacciatoren (2008, 11) mukaan lasta ei saa kieltää kokemasta tunteita eikä lapsen tai nuoren tunteita pidä vähätellä. Lapsi tarvitsee turvallisen tilan tunteiden purkamiseen ja mahdollisuuden puhua tunteistaan ja kokemuksistaan.

Se, kuinka aikuinen toimii omissa ihmissuhteissaan ja miten aikuinen suhtautuu maailmaan, vaikuttavat lapsen tunne-elämän kehittymiseen. Lapsi saa aikuiselta mallin, kuinka ihmissuhteissa toimitaan sekä miten ilmaista omia tunteita ja tarpeita. Aikuisten suhtautuminen maailmaan rakentaa lapsen käsitystä ympäröivästä maailmasta. Millaisen kuvan aikuinen antaa siitä ja millaisia asioita pidetään tärkeänä. Lisäksi lapsen temperamentti, hermoston herkkyyys ja muut lapsen arkeen kuuluvat aikuiset ja ikätoverit vaikuttavat tunnekehitykseen. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 80–81.)

3.2 Kiintymyssuhde tunne-elämän perustana

John Bowlby oli englantilainen psykiatri ja psykoanalyttikko, joka alkoi kehittää 1950-luvulla kiintymyssuhdeteoriaa. Teoria tarkastelee lapsen ja vanhempien välistä suhdetta sekä kiintymyksen merkitystä lapsen terveelle kehitykselle. Kiintymyssuhteet voidaan jakaa kolmeen tyyppiin: turvallinen kiintymyssuhde, välttelevä kiintymyssuhde sekä turvaton ja ristiriitainen kiintymyssuhde. Myöhemmin neljänneksi kiintymyssuhdetyypiksi on lisätty jäsentymätön kiintymyssuhde. (Lehtovirta & Peltola 2012, 105–107.) Kiintymyssuhdemallit muodostuvat, kun pienet vuorovaikutustapahtumat yhdistyvät isommiksi kokonaisuuksiksi. Vauvan mieleen syntyy muistijälki, kun hoivatapahtumat toistuvat samankaltaisina. Pieni lapsi alkaa suosimaan käyttäytymistä, joka tuo hoivaajan lähelle. Vastaavasti lapsi välttelee käytöstä, jonka seurauksena hän on jäänyt yksin. (Sinkkonen 2015 a, 23–24.)

Turvallinen kiintymyssuhde on terveen kehityksen perusta. Lapsi tuntee olevansa rakastettu ja hän kokee maailman turvallisena paikkana. Vanhempi vastaa lapsen tarpeisiin ja lapsi kykenee ennakoimaan vanhemman käyttäytymistä. (Lehtovirta & Peltola 2012, 106–107.) Turvallisessa kiintymyssuhteessa lapsi voi ilmaista tunteitaan vapaasti eikä hänen tarvitse pelätä hylätyksi tulemistä (Sinkkonen 2015 a, 27). Välttelevässä kiintymyssuhteessa vanhempi ei kykene vastaamaan lapsen tunteisiin ja lapsi alkaa vältellä tunneilmaisua ja tukahduttamaan tunteitaan. Turvattomassa ja ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa vanhempi ei osaa suhtautua lapsen tunteisiin johdonmukaisesti. Vanhemman vuorovaikutus ei ole ennakoitavissa, jonka vuoksi lapsi yrittää kiinnittää vanhemman huomion ilmaisemalla tunteitaan hyvin voimakkaasti. Jos vanhempi ei reagoi lapsen tarpeisiin, lapsi saa raivokohotuksia. Jäsentymättömään kiintymyssuhteeseen liittyvät yleensä traumaattiset kriisit ja suuret ongelmat perheessä. (Lehtovirta & Peltola 2012, 107.)

Perusluottamuksen ja turvallisen kiintymyssuhteen muodostuminen on vaikuttavat lapsen tunteiden ilmaisuun ja tunteiden säätelytaitojen kehittymiseen. Aikuiselta edellytetään sensitiivistä, läsnäolevaa ja virittäytyvää vuorovaikutusta lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tueksi. (Nurmi & Schulman 2013, 29–30.) Turvallisen

kiintymyssuhteen muodostumiseen vaikuttaa vanhemman kiintymyssuhde omiin vanhempiin. Jos kiintymyssuhde on ollut turvaton, voivat kielteiset kokemukset siirtyä sukupolvelta toiselle. Turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista auttaa omien tunteiden sekä lasta ja vanhemmuutta koskevien kielteisten ajatusten tiedostaminen. (MLL 2017.)

Lasta sijoitettaessa on tärkeää arvioida lapsen pyykkistä tilaa ja hänen kiintymyssuhteidensa laatua. Lapsi tuo mukanaan aikaisemmin ihmissuhteissa omaksutut mallit, joiden ymmärtäminen auttaa uusien ja turvallisten kiintymyssuhteiden syntymisessä. Sijoitetulla lapsella on takana ainakin yksi kiintymyssuhteen katkos. Sijoitettujen lasten kanssa työskentelevien tehtävänä on tarjota lapsille korvaavia ja korjaavia vuorovaikutuskokemuksia. (Sinkkonen 2015 b, 149–156.)

3.3 Tunnetaidot

Perusta tunnetaitojen oppimiselle kehittyy varhaislapsuudessa. Inhimilliset tunteet ovat ihmisessä sisäänrakennettuina syntymästä lähtien ja tunnetaidot ovat ihmisellä olemassa vaistonvaraisesti. (Isokorpi 2004, 127.) Jääskinen ja Pelliccioni (2017, 34) määrittelevät tunnetaidot seuraavasti: ”Tunnetaidot ovat sitä, miten kohtaamme itsessämme ja ympärillämme tapahtuvia asioita.” Tunnetaitoihin kuuluu omien ja muiden ihmisten tunteiden tunnistaminen, tunteiden sietäminen ja säätelyminen, tunteiden ilmaiseminen, kasaantuneiden tunteiden purkaminen ja käsitteleminen sekä voimaantuminen.

Tunnetaidot tukevat kasvussa ja vaikuttavat itsetunnon kehittymiseen sekä ihmissuhteisiin. Tunnetaidot ovat yhteydessä erityisesti sosiaalisiin taitoihin. Kun tunnetaidot ovat hallinnassa, ihminen kykenee huomioimaan myös muut sosiaalisissa tilanteissa ja ryhmissä. Lapset eivät vielä osaa kunnolla tunnistaa, säädellä ja ilmaista omia tunteitaan. Aikuisen tehtävänä on antaa lapselle malli ja ohjausta tunnetaitojen oppimiseen. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 35–36.) Hyvät tunnetaidot vaikuttavat lisäksi muun muassa ihmissuhteisiin, koulunkäynnin sujumiseen, taitoon auttaa ja huomioida muita, kykyyn kääntyä tunne-elämän haasteissa läheisten puoleen, aikuisiän terveyteen, päihteiden käyttöön sekä väkivallattomuuteen. (Kerola, Kujanpää & Kallio 2018 a.)

Isokorpi (2004, 127) pitää tunteiden tunnistamista ja hallintaa jopa tärkeämpänä kuin tiedollista oppimista ja tiedon hankintaa. Lapsen vanhemmilla sekä muilla lasten kanssa tekemisissä olevilla aikuisilla on vastuu lapsen tunnetaitojen oppimisesta. Lapsella täytyy olla mahdollisuus tunteiden jakamiseen erilaisten ja eri rooleissa toimivien aikuisten kanssa. Tämä auttaa lasta hallitsemaan tunteitaan ja toimintaansa vaihtelevissa tilanteissa. (Isokorpi 2004, 127.)

Tunteen tunnistaminen on ensimmäinen taito, jonka päälle rakentuvat muut tunnetaidot. Tunteen tunnistamisen edellytyksenä on tunne-kehoyhteys eli tietoisuus oman kehon tunneaistimuksista, tunnesanojen ymmärtäminen sekä taito yhdistää nämä. Joskus tunteen tunnistaminen on vaikeaa ja se tuntuu epämääräisen kehon tuntemuksina. Tunteen nimeäminen helpottaa tunteiden ilmaisemista. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 36.)

Jääskisen ja Pelliccionin (2017, 39) mukaan tunteen sietäminen on tunnetaidoista vaikein. Tunteiden sietämisen vaikeus aiheuttaa sen, että emme halua tuntea ikäviä tunteita. Tunteen sietämiseen tarvitaan tahdonvoimaa, jotta kykenee havainnoimaan impulsseja, joita tunne herättää ja kykenee olemaan reagoimatta niihin. Tunteen sietäminen antaa meille aikaa miettiä, miten toimimme tunteen kanssa. Tunteen sietämiseksi tunne on ensin hyväksyttävä. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 39.) Peltosen (2005, 12) mukaan on tärkeää oppia myös hillitsemään tunteitaan, sillä tunteiden näyttäminen ei ole sopivaa kaikissa tilanteissa. Yhtä tärkeää on kuitenkin oppia tunnistamaan ja ilmaisemaan omia tunteitaan.

Tunteiden säätely tarkoittaa kykyä vaikuttaa siihen, mitä, kuinka pitkään ja kuinka voimakkaasti tunnemme. Tunteiden säätelyllä voimme heikentää kuormittavia ja tarkoitusperiiimme nähden hyödyttömiä tunteita. Tunteet ovat yhteydessä käyttäytymiseemme ja siksi tunteiden säätely auttaa säätelemään samalla käyttäytymistämme (Kokkonen 2010, 19–21.) Tunteiden säätelyn keinoja ovat esimerkiksi hengitys, kosketus, mielikuvat ja visualisointi sekä omat ajatuksemme. Tunteen säätelyä täytyy harjoitella ja se voi olla aikuisellekin haastavaa. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 42.)

Tunteen ilmaiseminen onnistuu, kun tunteen on tunnistanut, sietänyt ja säädellyt. Tunnekuohut usein estävät tunteen rakentavan ja selkeän ilmaisun, jolloin voi olla tarpeen odottaa tunnekuohun laantumista. Tunteen voi ilmaista monin eri tavoin, kuten sanoin, luovalla tavalla, kehollisesti ja liikkeellä. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 44.) Itselle paras tapa tunteiden ilmaisuun on se, joka tuntuu itselle luonnollisimmalta (Kullberg-Piilola 2005, 23). Tunteiden purkamisella ja käsittelyllä tunteen saadaan pois kehosta ja mielestä. Tämä voi tapahtua luovin ja kehollisin menetelmin. Aina tunteen purkamiselle ja käsittelylle ei ole tarvetta, jos tunteen sietäminen, säätely ja ilmaiseminen ovat vaikuttaneet tarpeeksi vahvasti. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 45.)

Jääskinen ja Pelliccioni (2017, 46) kuvaavat voimaantumista lopullisena tavoitteena tunnetaitojen kehittämisessä. Voimaantuneella ihmisellä on varmuutta toimia tunteidensa kanssa erilaisissa tilanteissa. Itseluottamus ja itsetuntemus ovat lisääntyneet.

3.4 Tunteiden säätely

Tunne-elämä on tasapainossa, kun tunteemme ilmenevät tarkoituksenmukaisesti ja ovat voimakkuudeltaan tilanteeseen sopivia. Ihminen kykenee vastaanottamaan tunnepitoista tietoa ja kokemaan erilaisia tunteita kuormittumatta niistä. Tasapainoiseen tunne-elämään kuuluu empatia ja kyky ymmärtää oman tunneilmaisun vaikutus ympäristöön. Tunteiden säätely pyrkii saamaan tunteet tasapainoon, sillä ihminen haluaa luonnostaan kokea mielihyvää ja tasapainoa. (Kokkonen 2010, 19–21.)

Kyky tunteiden säätelyyn on kytköksissä aivorakenteisiin sekä niiden toimintaan ja yhteistyöhön. Tunteiden säätely kehittyy kuitenkin varhaisessa vuorovaikutuksessa lapsen ja vanhemman välillä. Vauvan ja äidin välinen vuorovaikutus alkaa raskausaikana. Lapsi tuntee äidin sydämen sykkeen, kuulee puheen, ja muita kohdun ulkopuolisia ääniä, jotka tukevat aivojen kehitystä. Äidin raskaudenaikainen tupakointi, päihteidenkäyttö, stressi ja ahdistuneisuus vaikuttavat lapsen keskushermoston ja sen myötä tunteiden säätelyn kehittymiseen. (Kokkonen 2010, 79.) Kasvatuksellisia tekijöitä ovat kodin tunneilmapiiri, kasvatuksen vapaus tai anka-

ruus ja vanhemmilta saatu palaute. Tunteiden säätelyyn vaikuttavat myös ihmisen ikä ja sukupuoli sekä fysiologinen kehitys ja hormonaaliset tekijät. (Kerola, Kujanpää & Kallio 2018 b.)

Sosiaalisesti taitavat ihmiset osaavat yleensä säädellä tunteitaan hyvin. He ovat oppineet säätelemään tunteidensa kestoa ja voimakkuutta sekä pystyvät säätelemään tunnetilasta johtuvaa käyttäytymistä. Tunteiden tukahduttaminen on yksi tapa säädellä tunteita, mutta sitä pidetään haitallisena säätelykeinona. Tukahduttetut tunteet purkautuvat jossain vaiheessa hallitsemattomasti. Jos ihminen ei opi säätelemään omia tunteitaan, voi hän saada aikaan vahinkoa itselleen ja ympäristölleen. Tunteita voi säädellä harjoittelemalla uusia ajattelu- ja ongelmanratkaisutapoja, esimerkiksi vahvistamalla itseään kehumalla tai ohjaamalla itseään ääneen. Usein tietoinen hengittäminen auttaa kovien tunteiden, kuten vihan ja ahdistuksen kanssa. (Kerola ym. 2018 b.)

3.5 Tunnetaitojen tukeminen

Sosioemotionaalisten taitojen kehittämistä pidetään usein vaikeana, joka voi aiheuttaa kuilun siihen liittyvän tiedon, odotusten ja käytäntöjen välillä. Aikuisilla on keskeinen rooli sosiaaliemotionaalisia taitoja tukevien oppimisympäristöjen kehittäjinä. (Miyamoto, Huerta ja Kubacka 2015, 147.) Kerolan ym. (2018 a) mukaan tunnetaitojen opettaminen kuuluu arkielämään. Perhe ja muu yhteisö vaikuttaa antamallaan palautteella tunne-elämän kehitykseen. Taidot ja puutteet tunnetaidoissa ovat siten yksilöllisiä ja ympäristöstä riippuvaisia.

Tunnetaitojen tietoisesta oppimisesta ja opettamisesta lähtökohdaksi on, että ohjaaja näyttää ja nimeää omat tunteensa selkeästi. Lisäksi ohjaajalta edellytetään tunteiden säätelyn taitoa. (Kerola ym. 2018 a.) Jääskisen ja Pelliccionin (2017, 170) mukaan aikuisen tulisi arvioida kuinka hän on itse omalla toiminnallaan tukenut ja edistänyt tunnetaitojen kehitystä. Kuinka on mahdollistettu lapsen tunteiden ilmaisu, miten lasta on opetettu tunnistamaan omia ja toisen tunteita tai millaista oma tunteilmaisumme on ollut. Aikuisen tulisi löytää lapsen vahvuudet ja lähteä tukemaan tunnetaitojen kehittymistä lapsen vahvuuksien kautta.

Tunnetaitojen harjoittelussa on tärkeää, että niitä harjoitellaan lapsen näkökulmasta. Harjoittelun tarkoituksena ei ole se, että lapsi oppii hallitsemaan tunteitaan ja käyttäytymään aikuisen mielestä hyväksyttävällä tavalla. Tunnetaitoja opitaan kokemalla, tutkimalla ja harjoittelemalla niitä aidoissa tilanteissa. Aikuisen rooli on toimia mallina ja ohjata lasta toimimaan erilaisissa tilanteissa. Aikuisen tuella lapsi voi kohdata tunteet ja käydä tunnetilanteet yhdessä läpi. Jos lapsi ei ole saanut aikaisemmin riittävästi myönteisiä tunteiden säätelykokemuksia aikuiselta, hän tarvitsee enemmän tukea kuin sellainen lapsi, joka on saanut enemmän turvaa tunnetilanteissa. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 169–171.)

Lasten ja nuorten kanssa voidaan harjoitella tunnetaitoja erilaisilla harjoituksilla. Lapselle toiminnallisuus on luontaista ja siksi tunnetaitojen työstämisestä on hyvä lähestyä sitä kautta. Tunnetaitoja tulisi harjoitella säännöllisesti, jotta siitä olisi hyötyä. Harjoituksen jälkeen koetusta olisi hyvä keskustella, jotta harjoitus ei jää pelkäksi harjoitukseksi. Harjoitellessa olisi hyvä liittää koettu lapsen omaan arkeen. Näin lapsi oppii löytämään vaihtoehtoisia tapoja toimia eri tilanteissa. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 172–173.) Taitojen kehittämisessä keskeinen piirre on se, että ”taidot luovat taitoja”. Uudet taidot siis rakentuvat jo opittujen taitojen päälle ja lapsi tarvitsee vahvan perustan oppiakseen uutta. (OECD 2015, 74.)

Tukemisen menetelmiä ovat esimerkiksi mielikuvaharjoitukset, pohdintaharjoitukset, keholliset harjoitukset, hengitysharjoitukset, tilanneharjoitukset ja luovat harjoitukset. Harjoituksilla ei voi muuttaa lapsen aikaisempia kokemuksia ja sitä, kuinka lasta on menneisyydessä kohdeltu. Jokainen myönteinen kokemus kuitenkin vahvistaa lasta ja auttaa lasta kasvussa. (Jääskinen & Pelliccioni 2017, 177–178.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten tunnetaitoja tuetaan eräässä pohjanmaalaisessa lastensuojeluyksikössä ja mitä haasteita niiden tukemiselle nähdään. Lisäksi selvitetään työntekijöiden valmiudet tunnetaitojen tukemiseen. Tutkimus rajattiin koskemaan henkilökunnan näkemyksiä ja kokemuksia aiheesta. Tässä tutkimuksessa kysely oli suunnattu yksikön koko henkilökunnalle, ei vain kasvatushenkilöstölle. Päättökäsittelemänä oli seuraava: Miten tunnetaitoja tuetaan lastensuojeluyksikön arjessa? Alatutkimuskäsittelemät olivat: Mitä haasteita tunnetaitojen tukemisella on? Millaisia valmiuksia lastensuojelun työntekijöillä on tukea lapsen tunnetaitojen kehitystä? Tutkimuksen tavoitteena on herättää henkilökunnan ajatuksia siitä, miten he tukevat tunnetaitoja tällä hetkellä. Tulosten avulla henkilökunta kykenee arvioimaan omaa toimintaansa ja kehittämään omaa työskentelyään.

Aiheesta on tehty jonkin verran aikaisempia tutkimuksia, mutta ne ovat olleet ammattikorkeakoulutasoisia opinnäytetöitä. Tahvanainen ja Tolja (2011) ovat tutkineet opinnäytetyössään tunnetaitojen opettelua lastensuojelulaitosten arjessa. Tutkimusta varten haastateltiin lastensuojelun työntekijöitä ja selvitettiin heidän näkemyksiään siitä, mitä tunnetaidoilla tarkoitetaan, millaisia tunne-elämän häiriöitä lastensuojeluyksiköissä näkyy ja miten niihin pyritään vastaamaan. Lisäksi opinnäytetyössä tutkittiin Easel®-menetelmän käyttöä ja soveltuvuutta lastensuojeluyksiköissä. Tulosten mukaan tunnetaitoja pidettiin laajana käsitteenä. Haasteina tunnetaitojen harjoittelussa nähtiin esimerkiksi lasten ja nuorten traumat sekä heikot sosiaaliset taidot. Easel®-menetelmä todettiin toimivaksi menetelmäksi vastaamaan lasten ja nuorten tunne-elämän haasteisiin. (Tahvanainen & Tolja 2011.)

Mäkelä ja Mäkelä (2009) ovat tutkineet opinnäytetyössään omahoitajien toteuttamaa tunnetaitoyöskentelyä lastensuojeluyksiköissä. Tutkimuksessa selvitettiin kuinka tärkeänä omahoitajat pitävät tunnetaitoyöskentelyä sijoitetun lapsen kannalta ja miten sitä voitaisiin kehittää. Tutkimuksessa selvisi, että omahoitajat näkevät tunnetaitoyöskentelyn yhtenä osana työtään ja tärkeäksi sijoitetun lapsen kannalta. Omahoitajat

kuitenkin kokivat tarvitsevansa enemmän aikaa ja valmiuksia tunnettyöskentelyyn. (Mäkelä & Mäkelä 2009.)

4.1 Tutkimusote

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli saada henkilökunnan kokemuksiin perustuvia näkemyksiä aiheesta, jonka vuoksi tutkimus oli luonteeltaan kvalitatiivinen. Tutkimus sisälsi myös kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmiä, sillä kyselylomake sisälsi avoimien kysymysten lisäksi kvantitatiivisia kysymyksiä. Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja aiheetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole olemassa olevien väittämien todentaminen vaan tosiasioiden löytäminen ja paljastaminen. Aineiston hankinnassa suositaan laadullisten menetelmien käyttöä, jotta tutkittavien näkökulmat ja käsitykset tutkittavasta asiasta tulevat mahdollisimman hyvin ilmi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161–164.) Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa tutkimuksen kohdetta kuvataan ja tulkitaan tilastojen ja numeroiden avulla. Siinä ollaan kiinnostuttu syy- ja seuraussuhteista, vertailuista ja luokitteluista. Ilmiötä pyritään selittämään numeerisesti. Tutkimuksessa voidaan käyttää yhtä aikaa laadullista ja määrällistä tutkimusta ja selittää samoja tutkimuskohteita eri tavalla. (Jyväskylän yliopisto 2015.)

4.2 Aineiston kerääminen

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytettäviä yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä ovat haastattelu, kysely, havainnointi ja erilaisiin dokumentteihin perustuva tieto. Menetelmiä voidaan käyttää vaihtoehtoisesti, rinnakkain tai yhdistelemällä eri menetelmiä. Tutkimusasetelma ohjaa aineistonkeruumenetelmän valintaa. Havainnointi ja keskustelu ovat luontevia menetelmiä, kun tutkimusasetelma on vapaampi. Muodollisempi ja strukturoidumpi tutkimusasetelma edellyttää enemmän strukturoituja kyselyjä ja kokeellisia menetelmiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 71.) Tähän tutkimukseen saatiin tutkimuslupa keväällä 2018 ja tutkimuksen aineisto kerättiin seuraavana syksynä sähköisellä kyselylomakkeella.

Kyselytutkimuksen etuna on, että sen avulla voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto. Heikkoutena on aineiston pinnallisuus ja tulosten tulkinnan haastavuus. Tutkija ei tiedä miten vastaajat ovat suhtautuneet tutkimukseen ja kuinka huolellisesti ja rehellisesti kyselyyn on vastattu. Onnistuneen lomakkeen laatiminen edellyttää tutkijalta monenlaista tietoa ja taitoa. Huolimattomasti laadittu lomake voi aiheuttaa vastaajissa väärinymmärryksiä, mikä vaikuttaa tuloksiin. (Hirsjärvi ym. 2009, 195.) Yleensä kysymyksissä käytetään kolmea muotoa: avoimia kysymyksiä, monivalintakysymyksiä ja asteikkoihin perustuvaa kysymystyyppiä. Tutkimuksissa voidaan käyttää eri kysymysmuotoja sekaisin. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositetaan avoimia kysymyksiä, jotka antavat vastaajalle mahdollisuuden ilmaista oman mielipiteensä. (Hirsjärvi ym. 2009, 198–201.)

Lomakkeen kysymyksistä noin puolet oli avoimia kysymyksiä ja muut monivalintakysymyksiä tai asteikkoihin perustuvia kysymyksiä (Liite 1). Kyselyyn haluttiin sisällyttää mahdollisimman paljon avoimia kysymyksiä, joissa vastaajan omat ajatukset tulevat esille. Toisaalta haluttiin huomioida vastaamisen mielekkyys ja käyttää rinnalla muita kysymystyyppejä. Kyselylomakkeen kysymykset oli jaoteltu neljään teemaan, joiden avulla kyselylomaketta haluttiin selkeyttää vastaajille. Teemat olivat taustatiedot, tunnetaidot, minä tunnekasvattajana ja valmiudet tunnetaitojen tukemiseen. Elokuussa 2018 lähetettiin linkki kyselylomakkeeseen yksikön johtajalle, joka välitti sen edelleen muulle henkilökunnalle. Mukana oli saatekirje, jossa kerrottiin tutkimuksesta (Liite 2). Kysely oli auki kaksi viikkoa 28.8.-11.9.2018 välisen ajan. Vastausten määrä oli aluksi vähäinen, jonka vuoksi vastausaikaa jatkettiin 16.9.2018 saakka.

4.3 Aineiston analyysi

Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä. Sisällönanalyysillä tutkittava ilmiö kuvataan tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Analyysi kohdistuu dokumentteihin, joita ovat esimerkiksi kirjat, artikkelit, päiväkirjat, kirjeet ja keskustelu. Miltei mikä tahansa kirjalliseen muotoon tehty materiaali voi olla dokumentti. Saadusta aineistosta valitaan vain tutkimuksen kannalta oleellinen tieto. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 103.) Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on kolmivai-

heinen prosessi. Ensin aineisto redusoidaan eli pelkistetään. Redusoinnissa käytävä aineisto voi olla aukikirjoitettu haastatteluaineisto tai muu dokumentti. Aineistosta poistetaan tutkimuksen kannalta epäoleellinen tieto pois. Tämän jälkeen aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään. Aineistosta löydetyt alkuperäisilmaukset käydään läpi ja aineistosta etsitään samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia ilmaisevia käsitteitä. Samaa tarkoittavat käsitteet ryhmitellään ja yhdistetään luokaksi ja nimetään sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Viimeisenä tapahtuu abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 108–110.)

Luokittelu on yksinkertaisin aineiston järjestämisen muoto. Siinä aineistosta määritellään luokkia ja lasketaan, kuinka monta kertaa kukin luokka esiintyy aineistossa. Teemoittelu muistuttaa luokittelua, mutta siinä merkityksellistä on, mitä eri teemoista on sanottu. Kyse on laadullisen aineiston jaottelusta ja ryhmittelystä eri aihepiirien mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Avoimet kysymykset analysoitiin teemoittelemalla, ja tuloksia on selkeytetty suorilla lainauksilla ja kuvioilla. Määrälliset kysymykset oli alun perin tarkoitettu käsitellä tilasto-ohjelmalla, mutta pienen aineiston vuoksi ne käsiteltiin manuaalisesti. Määrällisten kysymysten tuloksia on kuvattu diagrammien avulla.

4.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuutta tarkastellessa arvioidaan sen reliabiliteettia ja validiutta. Reliabiliteetilla tarkoitetaan mittaustulosten toistettavuutta. Tutkimusta voidaan pitää reliabelina, kun sen tulokset ovat samanlaiset eri tutkimuskerroilla. Toinen tutkimuksen arviointiin liittyvä käsite on validius eli pätevyys. Sillä tarkoitetaan tutkimusmenetelmän tai mittarin kykyä mitata sitä, mitä on tarkoitettu mitata. (Hirsjärvi yms. 2009, 231.) Tutkimuksen reliabelius toteutuu, sillä kerätyllä aineistolla kuka tahansa voisi saada samanlaiset tulokset. Tutkimuksen validius pyrittiin varmistamaan laatimalla kyselylomake huolellisesti, jotta sillä saataisiin vastaus tutkimusongelmaan. Tutkimus oli rajattu koskemaan lastensuojeluyksikön henkilökunnan näkemyksiä tutkittavasta aiheesta ja kyselylomake oli suunnattu heille.

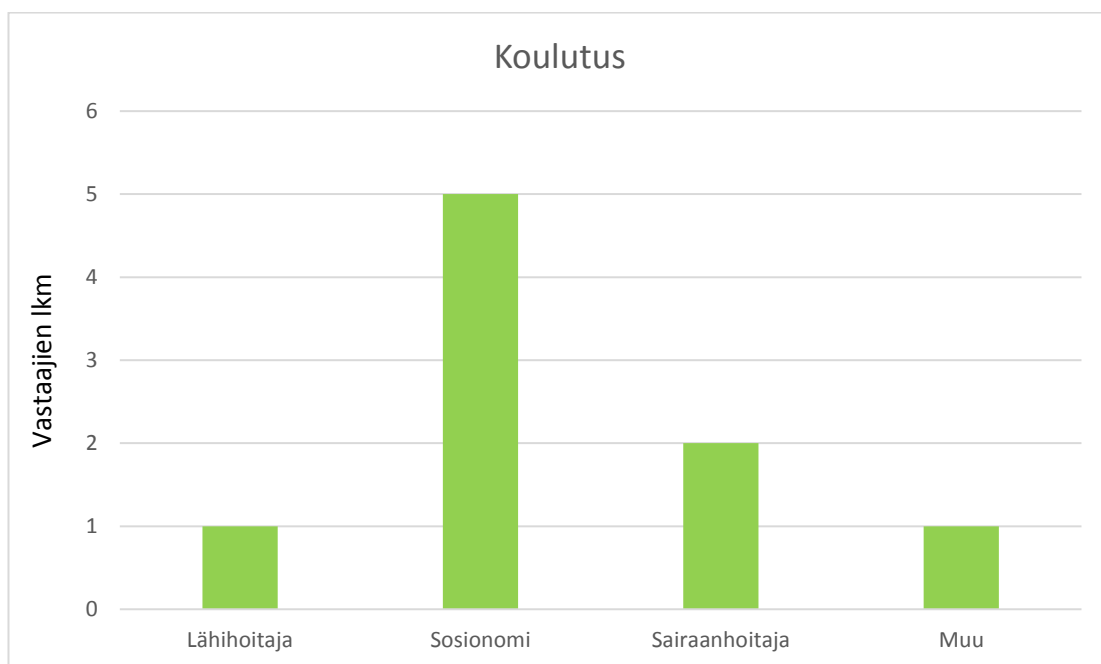
Tutkimuksen tekemiseen liittyy eettisiä kysymyksiä, jotka tutkijan on otettava huomioon tutkimusta tehdessä. Tutkimuksen eettisyys edellyttää hyvien tieteellisten käytäntöjen noudattamista. Tutkimustyössä noudatetaan tiedeyhteisön tunnus-tamia toimintatapoja eli rehellisyyttä sekä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimuksen eri vaiheissa. (TENK 2012, 6.) Tutkimuksen lähtökohtana on ihmisarvon kunnioittaminen, jolloin henkilö saa päättää itse osallistuuko tutkimukseen. Ennen aineiston keräämistä on tiedettävä, miten henkilöiden suostumus hankitaan, millaista tietoa heille annetaan ja liittyykö osallistumiseen riskejä. (Hirsjärvi ym. 2009, 23–25.) Tähän tutkimukseen haettiin vaadittava tutkimuslupa ja vasta tutkimusluvan saamisen jälkeen aloitettiin aineistonkeruu. Tutkimukseen osallistuminen oli vapaaehtoista ja koska kysely tehtiin e-lomakkeella, ei vastauksia ja vastaajaa voi yhdistää toisiinsa. Aineisto hävitettiin opinnäytetyön valmistuttua.

5 TULOKSET

Kysely tehtiin sähköisellä kyselylomakkeella erään Pohjanmaalaisen lastensuojeluyksikön henkilökunnalle. Kyselyyn vastasi yhdeksän henkilökunnan jäsentä. Avoimet kysymykset on analysoitu aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmän ja kysymysten tuloksia on selvennetty suorien lainausten avulla. Kysely sisälsi myös kvantitatiivisia kysymyksiä, joiden tuloksia on kuvattu diagrammien avulla.

5.1 Koulutus

Ensimmäisenä vastaajilta kysyttiin heidän koulutustaan. Kysymykseen oli annettu valmiit vastausvaihtoehdot, joista vastaajat valitsivat itselleen sopivimman. Viimeinen vaihtoehto oli *muu*, johon vastaaja sai halutessaan kertoa oman koulutuksensa (Kuvio 2). Yksi vastaaja oli ilmoittanut koulutukseensa muun ja kertoi koulutukseensa nuoriso-ohjaajan koulutuksen.

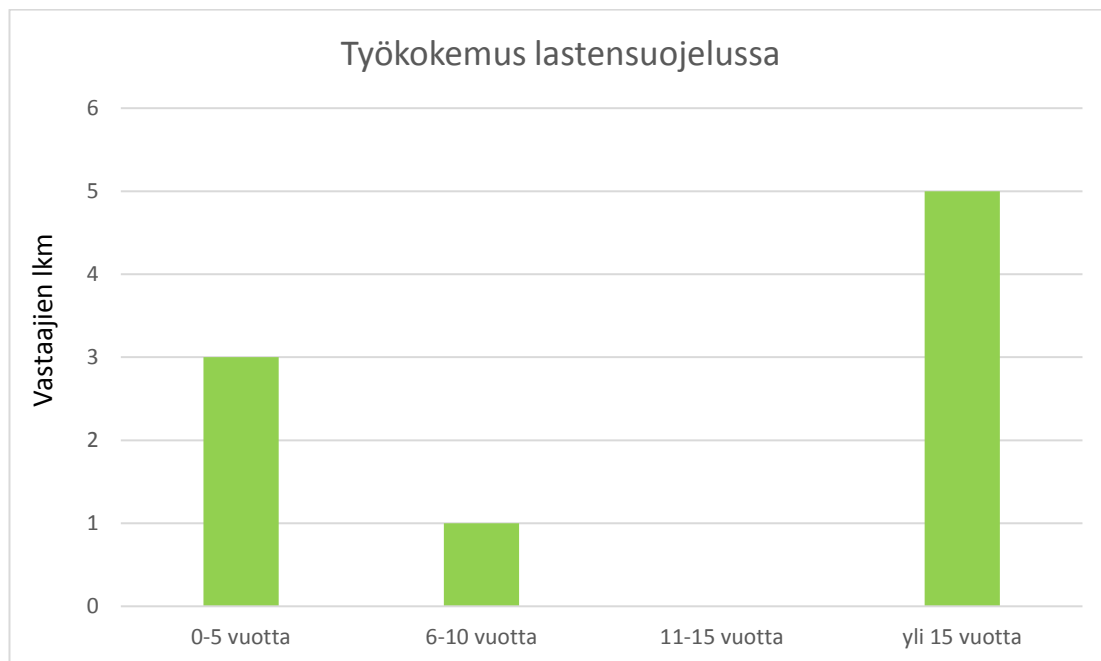
Kuvio 2. Vastaajien koulutus

Tuloksista voidaan päätellä, että lastensuojelussa voidaan työskennellä erilaisilla koulutustaustoilla. Suurimmalla osalla vastaajista on korkeakoulututkinto ja lähes

kaikki vastaajat ovat sosiaalihuollon ammattihenkilöitä. Lastensuojelussa työskenteleviltä edellytetään riittävää koulutusta työhön (ks. luku 2.4).

5.2 Työkokemus lastensuojelussa

Seuraavaksi vastaajilta kysyttiin heidän työkokemustaan lastensuojelussa (Kuvio 1).

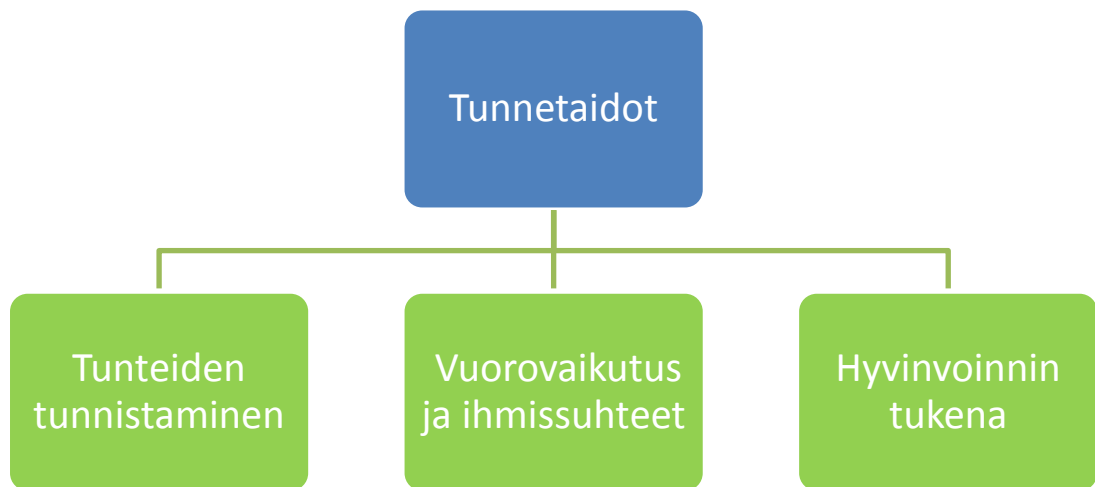

Kuvio 3. Vastaajien työkokemus lastensuojelussa vuosina

Tuloksista on nähtävissä, että suurimmalla osalla lastensuojeluyksikössä työskentelevistä on pitkä työkokemus lastensuojelutyöstä. Lastensuojelutyössä onkin tärkeää, että henkilökunnalla on riittävästi työkokemusta (ks. luku 2.4).

5.3 Työntekijöiden näkemyksiä tunnetaidoista

Vastaajia pyydettiin määrittelemään mitä heidän mielestään tunnetaidoilla tarkoitetaan. Kysymyksen tarkoituksena oli selvittää, oliko käsite vastaajille tuttu ja kuinka he määrittelevät tunnetaidot (kuvio 4). Kysymykseen vastasi kahdeksan vastaajaa yhdeksästä.

Kuvio 4. Vastaajien näkemyksiä tunnetaidoista

Tunteiden tunnistaminen. Suurimman osan vastaajan mielestä tunnetaitoihin kuuluu kyky tunnistaa sekä omia että muiden ihmisten tunteita. Tunteiden tunnistaminen oli mainittu useissa vastauksissa ensimmäisenä.

”Kyky havaita ja tunnistaa omia ja toisten tunteita.”

”Tunnetaidolla tarkoitetaan kykyä huomata, tiedostaa ja sanoittaa tunteita, sekä omia että muiden.”

Vuorovaikutus ja ihmissuhteet. Useissa vastauksissa nousi esille, kuinka tunnetaidot liittyvät vuorovaikutukseen ja auttavat meitä toimimaan muiden ihmisten kanssa. Omien tunteiden tunnistamisen lisäksi muiden ihmisten tunteiden tunnistaminen ja ymmärtäminen katsottiin kuuluvan tunnetaitoihin. Merkittävänä asiana pidettiin sitä, miten kohtaamme toisen ihmisen ja reagoimme hänen tunteisiinsa.

”Kykyä huomata ja tiedostaa omia sekä muiden tunteita. Kykyä käyttää näitä huomioita vuorovaikutuksessa.”

”Tunteiden ymmärtäminen auttaa ymmärtämään toisia ihmisiä ja heidän elämäntilanteitaan.”

”Osaa kohdata toisen ihmisen tunneryöpyt, vihan, katkeruuden ym. oikealla tavalla. Empaattinen kohtaaminen.”

”Toisen tunteita pitää kunnioittaa - ei vähätellä.”

Hyvinvoinnin tukena. Osassa vastauksissa tunnetaitoja lähestyttiin sitä kautta, miten ne auttavat meitä arkielämässä ja tukevat hyvinvointia.

”Arjen hallinta lisääntyy.”

”Ovat asioita, joita teemme joka päivä. Tukevat mielen hyvinvointia. Oppii tunnistamaan omia ja muiden välittämiä tunteita, ymmärtää niiden kautta mitä itsessä ja muissa tapahtuu.”

Suurin osa vastaajista katsoi tunnetaitoihin kuuluvan kyky tunnistaa tunteita. Tunteen tunnistaminen onkin ensimmäinen tunnetaito, jonka pohjalle muut tunnetaidot voivat rakentua. Vastauksista nousi esille myös se, että tunnetaidot ovat yhteydessä vuorovaikutukseen ja ihmissuhteisiin sekä yksilön hyvinvointiin. (ks. luku 3.3)

5.4 Työntekijöiden tietämys tunnetaidoista

Vastaajia pyydettiin arvioimaan omia tietojaan tunnetaidoista. Vastaajat valitsivat itselleen sopivimman vaihtoehdon 5-portaiselta Likertin asteikolta (Kuvio 5).

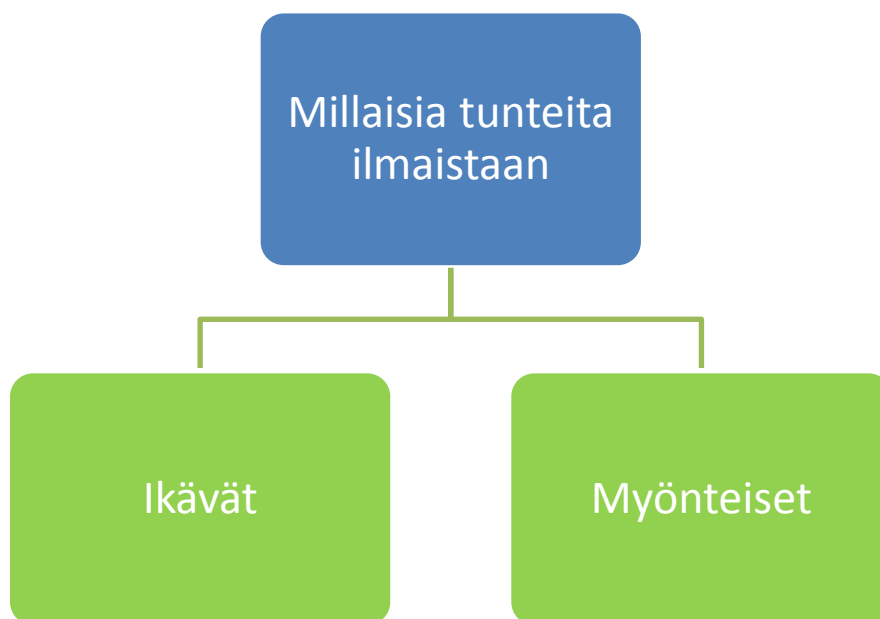

Kuvio 5. Vastaajat arvioivat tietojaan tunnetaidoista

Kaikki osallistujat arvioivat omat tietonsa tunnetaidoista melko hyväksi tai erittäin hyväksi. Merkittävää on, ettei yksikään vastaaja arvioinut omia tietojaan tunnetaidoista heikoiksi.

5.5 Millaisia tunteita lapset ja nuoret ilmaisevat

Vastaajia pyydettiin kertomaan, millaisia tunteita lapset ja nuoret ilmaisevat lastensuojeluyksikön arjessa. Tunteet jaoteltiin alla olevan kuvion mukaisesti myönteisiin ja ikäviin tunteisiin (kuvio 6). Tätä jaottelua käytettiin ilmaisemaan tunteiden laatua. Kysymykseen vastasi kahdeksan vastaajaa yhdeksästä.

Kuvio 6. Lasten ja nuorten ilmaiset tunteet

Ikävät. Kaikki vastaajat kertoivat lasten ja nuorten ilmaisevan arjessa monia kielteisiä tunteita.

”Vihan, pettymyksen, ahdistuksen, katkeruuden...”

”Surua, kiukkua, vihaa, alakuloa, ikävää, kateutta, pettymystä, turhautumista, hämmästyä, pelkoa...”

”Päivittäin esiintyy tunteiden laaja kirjo; pelko, viha, suru, häpeä, ilo, syyllisyysahdistus, jännitys.”

Myönteiset. Kaikissa vastauksissa kävi ilmi, että lapset ja nuoret ilmaisevat arjessa myös paljon myönteisiä tunteita.

”Iloa, välittämistä...uteliaisuutta... anteeksiantoa.”

”Iloa, hyvää oloa, innostusta, tykkäämistä...”

”...onnistumisia.”

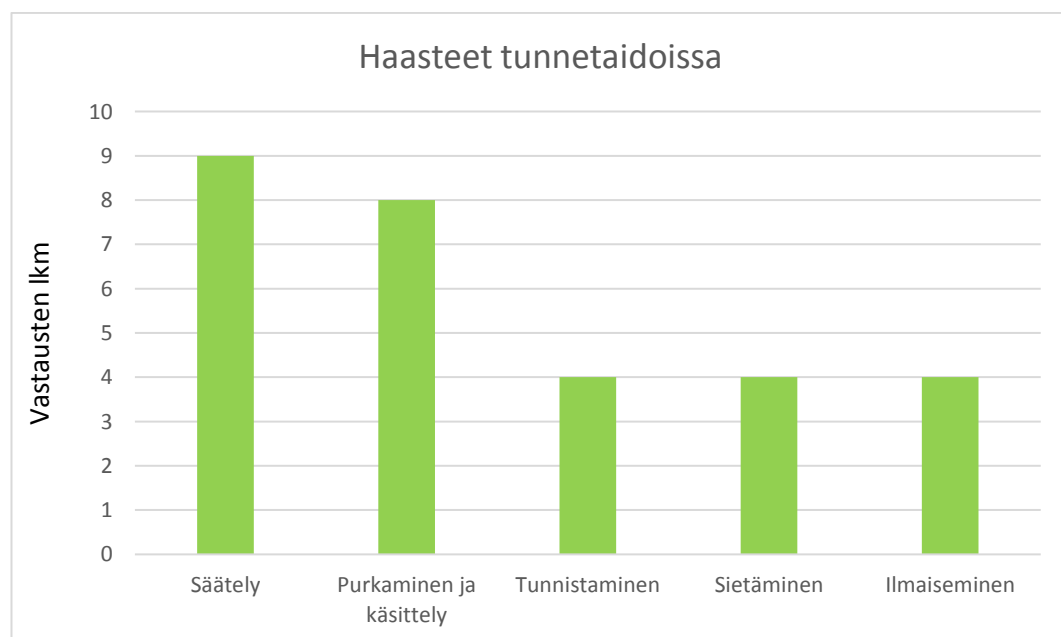
”...iloa ja joskus innostuneisuuttakin.”

” Eniten näkyy iloa... Myös riemua ja onnistumisen tunteita.”

Vastauksista on löydettävissä kaikki perustunteiksi luokiteltavat tunteet eli suru, viha, pelko, ilo, hämmennys ja inho (ks. luku 3). Vastausten perusteella yksikön lapset ja nuoret kykenevät ilmaisemaan tunteitaan monipuolisesti, mikä voi kertoa kiintymyssuhteen laadusta (ks. luku 3.2)

5.6 Lasten ja nuorten haasteet tunnetaidoissa

Vastaajilta kysyttiin seuraavaksi, missä seuraavissa tunnetaidoissa vastaajat näkevät lapsilla ja nuorilla olevan eniten haasteita. Jääskinen & Pelliccioni (2017) ovat kirjassaan määritelleet eri tunnetaidot ja vastausvaihtoehdot oli valittu kyseisestä kirjasta. (ks. luku 3.3). Ulkopuolelle oli jätetty voimaantumisen, koska valittujen taitojen ajateltiin näkyvän enemmän arjessa. Vastaajat saivat valita valmiista vastausvaihtoehdoista halutessaan useamman.

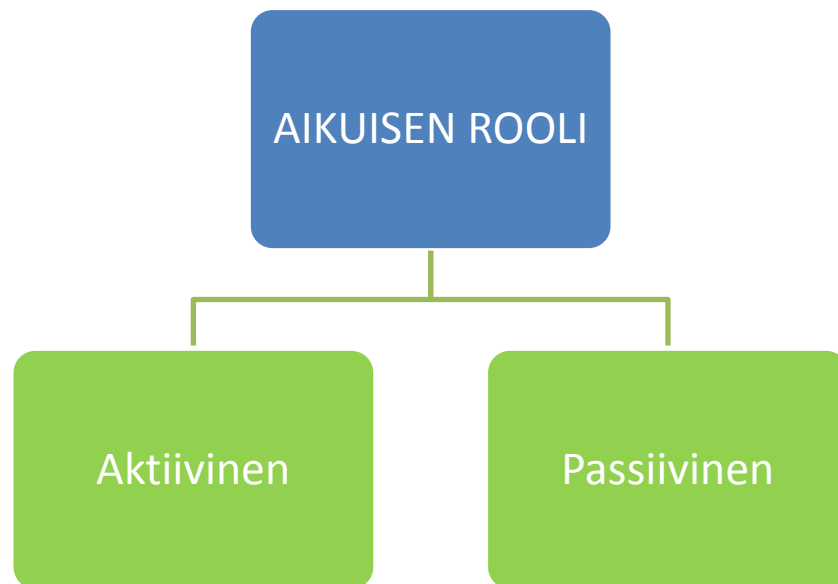

Kuvio 7. Missä tunnetaidoissa lapsilla ja nuorilla on eniten haasteita?

Jääskinen & Pelliccioni (2017, 39) pitävät tunteen sietämistä haastavimpana tunnetaitona. Vastaajien kokemusten mukaan lapsilla ja nuorilla on eniten haasteita tunteiden säätelyssä sekä tunteiden purkamisessa ja käsittelyssä. Haasteita on kuitenkin kaikilla osa-alueilla.

5.7 Tunnetaitojen tukeminen

Vastaajilta kysyttiin, kuinka he tukevat työssään lapsen tai nuoren tunnetaitoja. Kysymykseen vastasi kahdeksan vastaajaa yhdeksästä. Vastaukset jakautuivat alla näkyviin teemoihin (kuvio 8).

Kuvio 8. Tunnetaitojen tukeminen

Aktiivinen. Suurimmassa osassa vastauksista aikuinen voidaan nähdä aktiivisena toimijana, jolloin aikuinen on aktiivisesti vuorovaikutuksessa lapsen tai nuoren kanssa ja auttaa tätä sanoittamalla tunteita sekä ohjaamalla, miten voisi toimia jatkossa vastaavassa tunnetilanteessa.

”Yritän saada lasta puhumaan ja nimeämään tunteitaan ja osoittaa että kielteisiäkin tunteita on lupa näyttää. Monelle lapselle pitää kuitenkin opettaa tunteiden ilmaisun säätelyä. Vihaisenakaan ei saa tehdä toisille pahaa tai rikkoa tavaroita. Monella lapsella itsetunto on huono ja yritän nostaa sitä kehumalla ja kannustamalla.”

”Lapsia ja nuoria kannustetaan näyttämään tunteensa ja kertomaan, miltä jokin asia tuntuu.”

”Vuorovaikutuksella arjen tilanteissa tapahtuvalla ohjaamisella, tunteiden kohtaamisella ja tunteiden toimimisen kautta.”

Passiivinen. Osassa vastauksissa oli havaittavissa aikuisen rooli passiivisena osapuolena, jolloin hän ottaa vastaan lapsen tunteet ja on läsnä lapsen ilmaistessa tunteitaan.

”Yritän ymmärtää heidän tunteitaan. --- Yritän olla empaattinen.”

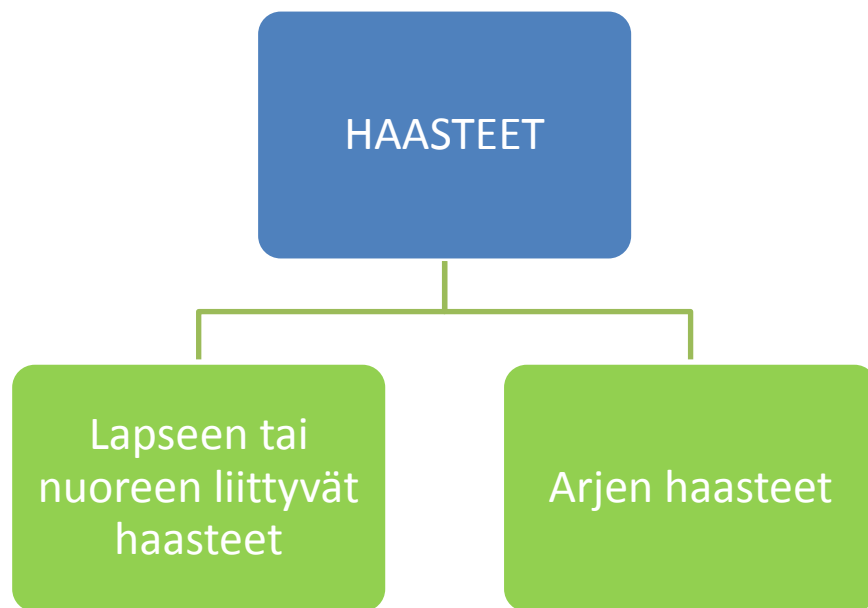
”Kuuntelemalla, olemalla läsnä, ---- annetaan myös lupa vihan ym. pahanolon tunteiden käsittelyyn”

”Lapsen/nuoren annetaan näyttää tunteensa vapaasti

Vastauksista nähdään, että vastaajat tukevat lasten ja nuorten tunnetaitoja eri tavoin. Lapsia kannustetaan tunteiden ilmaisuun ja heidän annetaan ilmaista tunteita vapaasti. Aikuinen on mallina ja auttaa ohjauksen kautta lasta toimimaan erilaisissa tilanteissa. Vastaajat eivät kuitenkaan maininneet, että he käyttäisivät tunnetaitojen tukemiseen harjoituksia tai muita toiminnallisia menetelmiä (ks. luku 3.5).

5.8 Tukemisen haasteet

Vastaajilta kysyttiin, mitä haasteita he näkevät tunnetaitojen tukemiselle (Kuvio 9).

Kuvio 9. Tunnetaitojen tukemisen haasteet

Lapsiin ja nuoreen liittyvät haasteet. Osa haasteista liittyi lasten ja nuorten kanssa työskentelyyn.

Kahdessa vastauksessa nousi esille, kuinka lapset ja nuoret pyrkivät piilottamaan todellisia tunteitaan tai voivat esittää tuntevansa toisin.

”Lapsi/nuori voi myös peittää tunteensa tai teeskennellä tuntevansa toisin.”

”Lapsi/nuori voi myös peittää tunteensa tai teeskennellä tuntevansa toisin. Esimerkiksi surullinen/pettynyt lapsi joka ei halua näyttää suruaan/pettymystään voi peittää tunteen nauravaisuudella, vaikka oikeasti haluaisi itkeä.”

Kahdessa vastauksessa haasteeksi nostettiin puutteellinen itsehillintä ja jonka tukeminen nähtiin haasteelliseksi.

”Joskus on vaikea ohjata lasta itsehillinnässä - opettaa oikeanlaisia tapoja toimia, kun suututtaa / ärsyttää.”

”Monella nuorella on itsehillinnän kanssa ongelmia.”

Kahdessa vastauksessa nousi esille lapsen taustat ja kokemukset, jotka voivat vaikuttaa siihen, että lapsen on vaikea oppia uusia malleja tunteiden käsittelyyn.

”Vaikeat rikkinäiset ihmissuhteet, joissa lapset eläneet varhaislapsuutensa ajan, aikaisempi elämä traumatisoinut lasta niin paljon, että hänen on vaikea hyväksyä ja oppia ottamaan mallia terveistä tunnetyöskentelyn malleista.”

”Jotkut lapset ovat selvinneet hankalista kokemuksista ottamalla asenteen ” mikään ei tunnu miltään ”.”

Arjen haasteet. Arjen haasteet liittyivät lastensuojeluyksikön arkisiin haasteisiin, jotka jollain tapaa vaikeuttivat tunnetyöskentelyä.

Kaksi vastaajaa koki, että arjen kiireisyys sekä pakolliset menot ja muut keskeytykset vaikuttavat siihen, ettei tilanteita ehdi aina selvittämään lapsen kanssa loppuun saakka. Asiat jäävät kesken ja niihin on vaikea palata myöhemmin.

”Joskus myös tapahtuu paljon yhtä aikaa, joten tuntuu, ettei aina ehdi huomata tarpeeksi lapsen tunnetiloja ja selvittää ja purkaa tilanteita.”

*”Myös muut arkirutiinit ja menot vaikeuttavat, eli joku tilanne tunteiden käsittelyssä on kesken ja pitääkin jo lähteä vaikka toista nuorta kuljetta-
maan jonnekin tai joku muu keskeyttää tilanteen ja sitä ei ole enää niin luonteva jatkaa.”*

Kaksi vastaajaa koki haasteeksi sen, ettei aikuinen näe lasta tai nuorta päivittäin.

”Koska ohjaaja ei ole asiakaslapsen elämässä mukana kaiken aikaa, on joskus vaikea ymmärtää esim. negatiivista käytöstä ja sen syitä.”

”Vuorotyö ja työajat vaihtelevat paljon, välillä nuorta ei näe moneen päivään ja siksi voi olla epäluontevaa puuttua syvällisesti tunteisiin heti.”

Vastaajat nostivat esille monia tunnetaitojen tukemiseen liittyviä haasteita. Osa haasteista liittyi siihen, miten lapset ja nuoret kykenevät ilmaisemaan tai säätele-

mään tunteitaan. Vastaajat nostivat esille myös arjen asettamia haasteita. Tunnetaitoja opitaan arkisissa tilanteissa ja aikuiselta edellytetään, että hän tunnistaa oman roolinsa tunnetaitojen tukijana ja opettajana. (ks. luku 3.5).

5.9 Tunnekasvattajan tärkeimmät ominaisuudet

Vastaajilta kysyttiin, millaiset ominaisuudet ovat heidän mielestään tärkeitä tunnekasvattajalle. Vastaajat saivat vastata vapaasti ja nostaa esille heidän mielestään tärkeimpiä ominaisuuksia. Kysymykseen vastaisi kahdeksan vastaajaa yhdeksästä. Vastaajat luettelivat erilaisia ominaisuuksia, jotka on esitetty alla olevassa kuviossa (kuvio 10).

Kuvio 10. Vastaajien ilmaiset ominaisuudet

Suurin osa ominaisuuksista kertoo, kuinka aikuisen tulisi kohdata lapsi tai nuori. Aikuisen tulisi osoittaa lapselle, että hänestä välitetään ja hänen asioistaan ollaan kiinnostuneita. Osa mainituista ominaisuuksista ovat luonteenpiirteitä eli ne ovat osa ihmisen persoonaa.

5.10 Tunnetaitojen tukemisen tärkeys lastensuojelussa

Vastaajilta kysyttiin, kuinka tärkeinä he pitävät tunnetaitojen tukemista lastensuojelussa. Vastaajat arvioivat tärkeyttä 5-portaisella Likertin asteikolla. Vastaajat olivat yksimielisiä siitä, että tunnetaitojen tukeminen lastensuojelussa on erittäin tärkeää.

5.11 Lisätiedon ja -koulutuksen tarve

Vastaajilta tiedusteltiin, kokevatko he tarvitsevansa enemmän tietoa ja koulutusta tunnetaidoista. Vastaukset jakautuivat tasaisesti viiden vastaajan kokiessa tarvitsevansa enemmän tietoa ja koulutusta tunnetaidoista. Neljä vastaajaa ei kokenut tarvitsevansa lisätietoa- tai koulutusta.

5.12 Välineiden tarve

Viimeisenä vastaajilta kysyttiin, kokevatko he tarvitsevansa enemmän välineitä tunnetaitojen tukemiseen. Viisi vastaajaa koki tarvitsevansa enemmän välineitä ja neljä vastaajaa ei kokenut tarvitsevansa lisää välineitä tunnetaitojen tukemiseen. Vastaajia, jotka vastasivat kyllä, pyydettiin kertomaan, millaisia välineitä he tarvitsisivat työnsä tueksi. Kolme vastaajaa vastasi tähän jatkokysymykseen. Kaksi vastaajaa koki välineillä olevan tarvetta, mutta ei osannut sanoa millaisilla.

”En osaa sanoa. Ehkä jotain pelejä yms.”

”Mielestäni välineitä tunnetaitojen tukemiseen ei koskaan voi olla liikaa.”

Yksi vastaaja kertoi, millaisia välineitä työpaikalla on jo käytettävissä.

”Oma persoona on tärkein väline tunnetaitojen opettamisessa. --- Ohjaajilla mahdollisuus käyttää erilaisia tunnekortteja, sukupuu ym. lomakkeita, joiden avulla voi ottaa puheeksi myös tunnekokemukset.”

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka tunnetaitoja tuetaan erään pohjanmaalaisen lastensuojeluyksikön arjessa. Lisäksi haluttiin selvittää tunnetaitojen tukemiseen liittyviä haasteita sekä henkilökunnan valmiuksia tukea yksikössä asuvien lasten ja nuorten tunnetaitoja. Tulosten perusteella tunnetaito-käsite ei ollut vastaajilla tuntematon ja henkilökunnalla oli osittain samankaltaisia ajatuksia siitä, mitä tunnetaitoihin kuuluu. Tunnetaitoja tuettiin eri tavoin ja esille nousi aikuisen passiivinen ja aktiivinen rooli tunnetaitojen tukijana. Tunnetaitojen tukemisen haasteena nähtiin arkisia asioita sekä lapsiin ja nuoriin liittyviä haasteita. Vaikka kaikki vastaajat kokivat tietonsa tunnetaidoista hyväksi, koki noin puolet vastaajista tarvitsevansa lisäkoulutusta tai lisää välineitä tunnetaitojen tukemiseen.

Työntekijät tukivat lasten ja nuorten tunnetaitoja monin eri tavoin. Tuloksissa nousi esille aikuisen rooli sekä aktiivisena että passiivisena toimijana. Ollessaan aktiivinen, aikuinen kannusti lasta ilmaisemaan tunteitaan ja sanoitti lapsen ilmaisia tunteita. Lapsia myös ohjattiin toimimaan erilaisissa tunnetilanteissa. Aikuisen kanssa yhdessä keskustelemalla lapsi oppii tunteistaan ja siitä, miksi toimi tietyssä tilanteessa tietyllä tavalla. Passiivinen tukeminen kuvaa aikuisen roolia ymmärtävänä ja empaattisena aikuisena. Aikuinen toimii kuuntelijana, on läsnä ja antaa lapsen tunteille tilaa.

Tunnetaitojen tukemisen haasteet liittyivät joko lapsiin ja nuoriin tai lastensuojeluyksikön arjen tuomiin haasteisiin. Henkilökunnan mukaan lapset ja nuoret pyrkivät piilottelemaan tunteitaan tai eivät näytä, miltä heistä aidosti tuntuu. Puutteet itsehillinnässä nähtiin myös lisäävän haasteita. Lisäksi lapsen tai nuoren aikaisempien kokemusten nähtiin vaikeuttavan tunnetaitojen tukemista, koska he ovat oppineet toimimaan ja selviytymään kokemusten vuoksi tietyllä tavalla. Arjen haasteet liittyivät pääosin aikaan ja kiireeseen. Aikuinen ei ehdi huomata tai käsitellä kaikkia tunnetilanteita ja pakolliset menot tai muut asiat keskeyttävät helposti käynnissä olevan tilanteen. Vuorotyön nähtiin myös asettavan haasteita, sillä lasta ei näe päivittäin. Tämän vuoksi lapsen käytöstä voi olla vaikea ymmärtää tai käsitellä tunneasioita lapsen kanssa.

Tutkimuksessa tutkittiin myös henkilökunnan valmiuksia tunnetaitojen tukemiseen. Kaikki vastaajat pitivät omia tietojaan tunnetaidoista melko hyvänä tai erittäin hyvänä. Toisaalta noin puolet vastaajista koki tarvitsevansa lisätietoa ja koulutusta aiheesta sekä lisää välineitä tunnetaitojen tukemiseen. Henkilökunnan valmiudet tukea tunnetaitoja ovat siis hyvät, mutta ainakin osa koki tarvitsevansa lisätietoa aiheesta.

7 POHDINTA

Luin alkuvuodesta 2018 Talentia-lehden artikkelia työntekijöiden tunnetaitojen merkityksestä lastensuojelutyössä. Tunnetaidot alkoivat kiinnostaa minua ja hetken aihetta pohdittuani tutkimuksen aihe sai nykyisen muotonsa. Suurin osa vastaavista tutkimuksista oli tehty varhaiskasvattajien näkökulmasta ja halusin tutkimuksellani tuoda esille lastensuojelun henkilökunnan näkökulmaa. Aihe oli mielenkiintoinen, mutta haastava ja ajatuksia herättävä. Aloin työtä tehdessä pohtimaan, kuinka olen itse työssäni toteuttanut tunnetaitokoulutusta. Koen oppineeni paljon uutta ja olen saanut tämän tutkimuksen kautta paljon tietoa, jota voin hyödyntää jatkossa. Mielestäni on tärkeää, että tunnetaidoista on alettu puhumaan enemmän, sillä ne vaikuttavat elämäämme kokonaisvaltaisesti. Toivon, että tutkimuksen tulokset auttavat lastensuojeluyksikön henkilökuntaa arvioimaan ja kehittämään omaa toimintaansa tunnekasvattajina.

Kyselylomaketta tehdessäni pohdin, avaisinko saatekirjeessä tunnetaito-käsitettä. Päädyin siihen, etten avaa käsitettä lainkaan, sillä mielestäni käsite itsessään oli kuvaava. Vastausten perusteella tunnetaidot olivat lastensuojeluyksikön työntekijöille tuttuja. Tunnetaitoja tuettiin eri tavoin ja työntekijät myös tiedostivat haasteet, joita tunnetaitojen tukemiseen liittyy. Vastausten perusteella minulle jäi sellainen kuva, että työntekijöiden tietämys aiheesta voisi olla suurempi kuin vastaukset antavat ymmärtää. Jos aineisto oltaisiin kerätty haastattelemalla henkilökuntaa, vastaukset olisivat olleet todennäköisesti laajemmat ja aineisto olisi saanut lisää syvyyttä.

Opinnäytetyössä olin erityisen tyytyväinen kyselylomakkeeseen ja sillä saatiin vastaukset tutkimuskysymyksiin. Tein kyselylomakkeesta useita eri versioita ennen kuin olin siihen tyytyväinen. Kyselylomakkeella tavoitettiin suurin osa yksikön henkilökunnasta. Kyselylomakkeen kysymyksistä noin puolet oli avoimia kysymyksiä, missä oli riskinsä, sillä avoimiin kysymyksiin vastaaminen edellyttää vastaajalta aikaa ja motivaatiota. Aineiston analyysi tuotti aluksi vaikeuksia, sillä pidin teemoittelua haastavana. Luin aineistoa useaan kertaan läpi, mutta minun oli aluksi vaikea löytää sieltä teemoja ja nimetä ne. Olen kuitenkin tyytyväinen teke-

määni analyysiin, sillä onnistuin mielestäni poimimaan aineistosta oleellimmat asiat.

Opinnäytetyön tekemisessä yllätti se, kuinka pitkä prosessi tämä on ollut. Matka aiheen valinnasta valmiiseen työhön on ollut pitkä ja pitänyt sisällään monenlaisia hetkiä. Opinnäytetyön tekemisessä suurimpana haasteena koin sen, että tein työtä yksin. Päätös lähteä tekemään työtä yksin oli toisaalta hyvä asia, sillä jouduin työskentelemään oman mukavuusalueeni ulkopuolella. Yksintyöskentely mahdollisti myös sen, että pystyin työskentelemään omien aikataulujeni mukaan. Kuitenkin koin usein hetkiä, jolloin jäin niin sanotusti jumiin työni kanssa. Tällöin olisin hyötynyt siitä, että olisi ollut joku jonka kanssa on mahdollisuus vaihtaa ajatuksia työstä ja saada aiheeseen uusi näkökulmia.

Tutkimuksen eettisyydestä ja luotettavuudesta huolehdittiin läpi opinnäytetyöprosessin ajan. Tutkimusta varten haettiin asianmukainen tutkimuslupa, jonka jälkeen vasta aloitettiin tutkimusaineiston kerääminen. Tutkimukseen osallistujat valittiin tarkoituksenmukaisesti sen perusteella, missä he työskentelevät. Yksikköä oli informoitu etukäteen tulevasta kyselystä ja sen aiheesta. Osallistuminen oli vapaaehtoista ja vastaaminen tapahtui anonymisti, joten vastaajia ja vastauksia ei pystynyt yhdistämään toisiinsa. Aineisto tuhottiin asianmukaisesti hävittämällä kaikki tiedostot. Kyselylomake laadittiin siten, että sillä saatiin vastaus tutkimusongelmaan. Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia, miten tunnetaitoja tuetaan tässä nimellisessä lastensuojeluyksikössä. Tutkimuksen luotettavuutta olisi voitu lisätä ottamalla rinnalle toinen aineistonkeruumenetelmä. Havainnoimalla oltaisiin voitu saada laajempi näkemys siitä, kuinka henkilökunta toimii arjessa tunnetaitojen tukemiseksi. Kattavamman näkemyksen aiheesta saisi myös laajentamalla kyselyn useampiin lastensuojeluyksiköihin ja keräämällä aineiston haastatteluilla.

Jatkotutkimusaiheena voisivat olla tunnekasvatuksessa käytettävät menetelmät ja harjoitukset. Voitaisiin tutkia, mitä menetelmiä lastensuojelussa käytetään tai voitaisiin tuoda esille nuorten kokemukset ja tutkia, millaisina he ovat kokeneet menetelmät ja niiden käytön. Toisena jatkotutkimusaiheena voitaisiin laatia käytännönopas tunnetaidoista- ja kasvatuksesta lastensuojelun työntekijöille.

LÄHTEET

- Cacciatore, R. 2008. Tunteita on! Teoksessa Kiukkukirja. Aggressiokasvattajan käsikirja – vauvasta kouluikään, 8-19. Toim. Hurme, V. Helsinki. Väestöliitto.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Isokorpi, T. 2004. Tunneoppia parempaan vuorovaikutukseen. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Jahnukainen, M. Pösö, T. Kivirauma, J. & Heinonen, H. 2012. Erityisopetuksen ja lastensuojelun kehitys ja nykytila. Teoksessa Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa, 15-54. Toim. Jahnukainen, M. Tampere. Vastapaino.
- Jääskinen, A-M. & Pelliccioni, S. 2017. Mitä sä rageet? Lapsen ja nuoren tunnetaitojen tukeminen. Helsinki. Lasten keskus ja Kirjapaja Oy.
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Kerola, K., Kujanpää, S. & Kallio, A. 2018 a. Tunnetaitoja oppii harjoittelemalla. Tunteesta tunteeseen – ihmismielen tarinat kuvin ja sanoin. Viitattu 3.9.2018. https://www.edu.fi/tunteesta_tunteeseen/tunnetaitoja_oppii_harjoittelemalla
- Kerola, K., Kujanpää, S. & Kallio, A. 2018 b. Tunteita voi säädellä. Tunteesta tunteeseen - ihmismielen tarinat kuvin ja sanoin. Opetushallitus. Viitattu 3.9.2018. https://www.edu.fi/tunteesta_tunteeseen/tunteita_voi_saadella
- Kokkonen, M. 2010. Ihastuttavat, vihastuttavat tunteet. Opi tunteiden säätelyn taitoa. 2. painos. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Jyväskylän yliopisto. 2015. Määrällinen tutkimus. Koppa. Viitattu 12.10.2018. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/maarallinen-tutkimus>
- Kullberg-Piilola, T. 2005. Miksi tunnetaitoja tarvitaan. Teoksessa. Tunnemuksu, 18-35. Toim. Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. Helsinki. LK-kirjat.
- L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 25.4.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1>
- L26.6.2015/817. Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä. Viitattu 2.5.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817#Pidp450582416>
- Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit ja yllätyksen - etnografia lastenkotityöstä. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 2.9.2018. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/66529/978-951-44-7808-6.pdf?sequence=1>

- Laakso, R. 2012. Lastensuojelutyön arki ja ammatillisuus. Teoksessa Lasten erityishuolto- ja opetus suomessa, 127-151. Toim. Jahnukainen, M. Tampere. Osuuskunta Vastapaino.
- Lehtovirta, M. & Peltola, L. 2012. Ihminen mielessä. Psykologian perusteet lähihoitajalle. Helsinki. Edita.
- Mielenterveystalo. 2018. Tunteet haltuun. Mielenterveyden vahvistaminen. Viitattu 26.8.2018.
https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tietoa_mielenterveydesta/mielenterveyden_vahvistaminen/Pages/tunteet_haltuun.aspx
- Miyamoto, K., Huerta, M.C. & Kubacka, K. 2015. Fostering Social and Emotional Skills for Well-Being and Social Progress. European Journal of Education. 50, 2, 147-159.
- MLL. 2017. Lapsen ja vanhemman kiintymyssuhde. Vanhemmille. Viitattu 4.9.2018. <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-ja-vanhemman-varhainen-vuorovaikutus/lapsen-ja-vanhemman-kiintymyssuhde/>
- Mäkelä, J. & Mäkelä, M. 2009. Omahoitajat tunnetyöskentelijöinä lastensuojeluyksiköissä. Lahden ammattikorkeakoulu. Viitattu 21.4.2018.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/2471/Makela_Jaana.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Nurmi, P. 2013. Lupa tunteisiin. Teoksessa Lapsen ja nuoren viha, 15-27. Toim. Nurmi, P. Jyväskylä. PS-kustannus.
- Nurmi, P. & Schulman, M. 2013. Aikuinen lapsen vihan peilinä. Teoksessa Lapsen ja nuoren viha, 29-45. Toim. Nurmi, P. Jyväskylä. PS-kustannus.
- OECD. 2015. Skills for Social Progress. The power of social and emotional skills. OECD Skills Studies. OECD Publishing.
- Peltonen, A. 2005. Tunnetaidot ovat kaikkien ulottuvilla. Teoksessa Tunnemuksuu, 11-17. Toim. Peltonen, A. & Kullberg-Piilola, T. Helsinki. LK-kirjat.
- Saastamoinen, K. 2012. Lapsen asema sijaishuollossa -f käsikirja arjen toimintaan. Helsinki. Edita.
- Sinkkonen, J. 2015 a. Lapsen kiintymyssuhteet tavanomaisissa ja poikkeavissa oloissa. Teoksessa Lapsi uusissa olosuhteissa. Tietoa sijaishuollost ja adoptiosta, 23-39. Toim. Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. Helsinki. Duodecim.
- Sinkkonen, J. 2015 b. Mitä tulisi ottaa huomioon lasta sijoitettaessa. Teoksessa Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollost ja adoptiosta, 148-178. Toim. Sinkkonen, J. & Tervonen-Arnkil, K. Helsinki. Duodecim.

Tahvanainen, R. & Tolja, J. 2011. Tunnetaitojen opettelu lastensuojelulaitosten arjessa. Haastattelututkimus työntekijöiden kokemuksista. Jyväskylän ammatti-korkeakoulu. Viitattu 21.4.2018.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/37188/Tolja_Jaana.pdf?sequence=1&isAllowed=y

TENK. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 1.3.2018.
http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

THL. 2016. Mitä on lastensuojelu? Työprosessit. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 5.3.2018. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

THL. 2018 a. Sijaishuollon muodot. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 29.8.2018. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot>

THL. 2018 b. Lastensuojelulaitokset. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 1.5.2018. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset>

THL. 2018 c. Lastensuojelu 2017. TilastoraporttiSVT: 17/2018. Viitattu 30.8.2018. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018052524627>

THL. 2018 d. Lapsen arki ja perushoito sijaishuollossa. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 2.9.2018. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/hoito-ja-kasvatus-sijaishuollossa/lapsen-arki-ja-perushoito-sijaishuollossa>

THL. 2018 e. Lastenkoti, nuorisokoti. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 29.8.2018. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/lastensuojelulaitokset/lastenkoti-nuorisokoti>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 9., uudistettu painos. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Valvira. 2017. Sosiaalihuollon ammattioikeudet. Viitattu 2.5.2018.
<http://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-ammattioikeudet>

LIITE 1

Kyselylomake

Taustatiedot

1. Koulutus

- a) lähihoitaja
- b) sosionomi
- c) sairaanhoitaja
- d) muu, mikä?

2. Työkokemus lastensuojelussa

- a) 0-5 vuotta
- b) 6-10 vuotta
- c) 11-15- vuotta
- d) yli 15 vuotta

Tunnetaidot

3. Mitä tunnetaidoilla mielestäsi tarkoitetaan?

4. Arvioi omia tietojasi tunnetaidoista (1=heikko, 5=erittäin hyvä)

Minä tunnekasvattajana

5. Millaisia tunteita lapset/nuoret ilmaisevat asumisyksikön arjessa?

6. Missä lapsilla/nuorilla on eniten haasteita? (voit valita useamman vaihtoehdon)

Tunteiden....

- a) tunnistamisessa
- b) sietämisessä
- c) säätelemisessä
- d) ilmaisemisessa
- e) purkamisessa ja käsittelyssä

7. Miten tuet työssäsi lapsen/nuoren tunnetaitoja?
8. Millaisia haasteita näet tunnetaitojen tukemiselle työssäsi?
9. Mitkä ovat mielestäsi tunnekasvattajan tärkeimmät ominaisuudet?

Valmiudet tunnetaitojen tukemiseen

10. Kuinka tärkeänä koet tunnetaitojen tukemisen lastensuojelussa?
11. Koetko tarvitsevasi enemmän tietoa ja koulutusta tunnetaidoista? (Kyllä/Ei)
12. Koetko tarvitsevasi enemmän välineitä tunnetaitojen tukemiseen? (Kyllä/Ei)

Jos vastasit kyllä, mitä?

LIITE 2

Saatekirje

Hei,

olen sosionomiopiskelija Tanja Jolanki Vaasan ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötä yhteistyössä x:n kanssa. Opinnäytetyöni aiheena on ”Tunnetaitojen tukeminen lastensuojeluyksikössä”. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, kuinka tunnetaitoja tuetaan lastensuojeluyksikön arjessa ja millaisia haasteita työntekijät näkevät niiden tukemiselle. Lisäksi selvitetään henkilökunnan valmiuksia tunnetyöskentelyyn.

Tutkimusta varten teen kyselyn x:n henkilökunnalle. Kyselyyn vastaaminen vie noin 10-20 minuuttia. Vastaaminen on vapaaehtoista ja tapahtuu nimettömästi. Kyselyn tuloksia käsitellään luottamuksellisesti ja aineisto hävitetään opinnäytetyön valmistuttua.

Kysely sulkeutuu 11.9.2018.

Tähän tutkimukseen on saatu lupa x:lta. Ohjaavana opettajan toimii Ahti Nyman.

Mikäli sinulla heräsi kysymyksiä, minuun voi olla yhteydessä sähköpostilla.

Kiitos ajastasi!

Ystävällisin terveisin,

Tanja Jolanki